

Lögner på Internets chatter

(HS-IDA-EA-03-504)

Martina Johansson (v99marjo@student.his.se)

*Institutionen för datavetenskap
Högskolan i Skövde, Box 408
S-54128 Skövde, SWEDEN*

Examensarbete på det kognitionsvetenskapliga programmet under
vårterminen 2003.

Handledare: Martin G Erikson

Lögner på Internets chatter

Examensrapport inlämnad av Martina Johansson till Högskolan i Skövde, för Kandidatexamen (B.Sc.) vid Institutionen för Datavetenskap.

2003-06-05

Härmed intygas att allt material i denna rapport, vilket inte är mitt eget, har blivit tydligt identifierat och att inget material är inkluderat som tidigare använts för erhållande av annan examen.

Signerat: _____

Lögner på Internets chatter

Martina Johansson (v99marjo@student.his.se)

Sammanfattning

Chattande har på kort tid blivit en mycket vanlig sysselsättning bland framförallt ungdomar. Denna studie syftar till att öka förståelsen för chattkulturen, genom att åskådliggöra hur chattare ser på, och själva använder, lögner. 101 gymnasieelever har besvarat en enkät, utifrån vilken resultatet har analyserats. I undersökningen framkom att hur fel en osanning är påverkar om den betraktas som en lögn eller inte. Ju mer fel, desto troligare är det att den anses vara lögn. Ungefär hälften av osanningarna som används anses av den egna personen vara lögner, men bland sådana osanningar som inte används är andelen lögner större, enligt vad chattarna själva menar är lögner. Deltagarna använder alltså osanningar som de själva ser som lögner, även om de ofta låter bli att använda rena lögner. Det är också så att det aktiva självvet ändras när man chattar. Detta är inte konstigt, då aktiva självvet är kontextberoende. De flesta av deltagarna i undersökningen kunde själva känna att de ändras på chatten, vilket tyder på att den verkliga skillnaden är stor.

Nyckelord: lögner, chatt, självkoncept, aktiva självvet

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund och relaterade arbeten	2
2.1 Självkoncept.....	2
2.1.1 Det aktiva självet.....	3
2.2 Chatt	3
2.2.1 Att bedöma andra på en chatt.....	3
2.2.2 Kategorisering.....	5
2.2.3 Att välja alias	5
2.2.4 Anonymitet	5
2.3 Lögner	6
2.3.1 Att ljuga	6
2.3.2 Att utsättas för lögner.....	8
2.3.3 Accepterande av lögner.....	8
2.3.4 Lögner och relationer på chatter	10
3. Problembeskrivning.....	11
3.1 Problemställning	11
3.2 Avgränsning	11
3.3 Förväntat resultat.....	11
4. Metod och genomförande.....	13
4.1 Möjliga metoder	13
4.1.1 Observation	13
4.1.2 Intervju	13
4.1.3 Enkät	13
4.2 Enkätens utformning	14
4.3 Försöksdeltagare	15
4.4 Genomförande.....	15
5. Resultat	16
5.1 Deltagarnas chattvanor.....	16
5.2 Definition av lögner	17
5.3 Att ljuga själv	19
5.4 Förändring av självet.....	20
6. Analys och diskussion.....	23
6.1 Olika chatter	23

6.2 Vad definieras som lögner?.....	23
6.2.1 Fel	24
6.3 Vad ljuger man om?	25
6.4 Ändras det aktiva självet?	25
6.5 Slutsats	27
6.6 Metodproblem och begränsningar.....	28
6.7 Framtida studier	28
Referenser	30

1. Inledning

Internet har öppnat dörren för många nya aktiviteter. En av dem är chatten. Chattande har på kort tid blivit en vanlig sysselsättning bland framförallt ungdomar. Det är en speciell form av kommunikation med en kultur som skiljer sig från den vanliga sociala världen (Sjöberg, 2002). Den här undersökningen syftar till att undersöka hur ljugande ser ut på svenska chatter.

I chatten sker kommunikationen enbart genom det skrivna ordet, och deltagarna är ofta anonyma inför varandra. Lögner är svåra att upptäcka och kan florerar fritt. Att lögner förekommer på chatten behöver inte nödvändigtvis vara av ondo, men de är något man bör vara uppmärksam på. Hur chattarna ljuger, och huruvida de själva ser osanningarna som lögner, är frågor som är intressanta för att förstå denna nya kommunikationsform. I den här frågan är också självbilder intressanta. Självet är kontextberoende, och chatten är en mycket speciell kontext. Det aktiva självet, som är den syn en person har på sig själv i just det här ögonblicket, kan alltså variera (se exempelvis Markus & Kunda, 1986; Markus & Wurf, 1987). Den här undersökningen behandlar huruvida chatten gör att det aktiva självet ändras.

Världen utanför Internet benämns mycket ofta som IRL, vilket är en förkortning för engelskans In Real Life. IRL används i alla sammanhang på Internet, även på svenska webbsidor och chatter. I den här rapporten används begreppet IRL när livet utanför Internet åsyftas.

Eftersom chattandet är en sådan vanlig sysselsättning är det viktigt att kartlägga chattandets skillnader med IRL. Att jämföra chattande med umgänge med kompisar i vanliga situationer är inte lämpligt, då vi vet att skillnader finns. Det är inte heller lyckat att exempelvis utgå från att alla ljuger i alla chattsituationer, då en stor del av nöjet med chattandet skulle försvinna. Genom att undersöka hur ljugandet går till på Internet kan vi få en chattmiljö som är mer att lita på än tidigare.

En djupare förståelse för den rådande chattkulturen är också till hjälp vid utveckling av chatten som kommunikationsform och arbetsredskap. För att den nya informationstekniken ska kunna utnyttjas på bästa sätt i framtiden är det viktigt att man först sätter sig in i hur det verkligen fungerar i dagsläget.

2. Bakgrund och relaterade arbeten

2.1 Självkoncept

Vi har hela tiden en uppfattning om hur vi själva är. Detta är något som kallas för självet. Självet utgörs av de föreställningar vi har om oss själva som personer (Erikson, 2003). Begreppet "själv" och "självet" är en översättning av engelskans "the self". Ibland får "the self" istället översättningen "jaget", vilket ger ett annat fokus. Jaget refererar ofta till psykologiska teorier av bl.a. Freud. Självet är därför i de flesta fall en bättre översättning av begreppet (Erikson, 2003).

Självet kallas också för självkonceptet. Ett självkoncept består av självschema och "self-conceptions". Jag har valt att följa Eriksons (1994) exempel och översätta self-conceptions med självbegrepp. Självbegrepp är självrepresentationer som man medvetet kan reflektera över (Markus & Wurf, 1987). Det innebär alla de egenskaper vi själva anser oss ha. Markus och Kunda (1986) menar att vissa självbegrepp är så viktiga för den egna identiteten att de alltid är närvarande i självet. De begrepp som är särskilt viktiga kan bli ett självschema. Ett självschema beskrivs av Markus och Smith (1981) som

"knowledge structures developed to understand, explain, or integrate one's own behavior in particular domains." (Markus & Smith, 1981, sid 240)

Självschema inkluderar flera olika aspekter på samma domän. De innehåller minnen, beteenden och generaliseringar inom den specifika domänen. Kunda (1999) använder ett exempel med självschema "vänlig". En person som uppfattar sig som vänlig och har ett självschema på det har dels minnen från när hon uppträtt på ett vänligt sätt i tidigare situationer, hon vet hur hon brukar bete sig bland människor generellt, och hon har överlag en bild av att hon är en varm och trevlig person (Kunda, 1999).

Kunda (1999) menar att självschema är uppbyggda av självkoncept, såsom vänlig, intelligent, ansvarsfull, överviktig. Det är den enda litteratur, vad jag har hittat, som använder orden på det här sättet. Andra väljer istället att kalla Kundas självkoncept för självbegrepp, och låter självkoncept representera hela självet.

Många forskare har gjort andra indelningar av självet. Exempelvis delar Higgins (1983, i Markus & Wurf, 1987) in självet i actual self, ideal self och ought self. Actual self är det verkliga självet, ideal self är det själv som individen önskar nå, och ought self är det som individen känner att den borde nå, d.v.s. vad som förväntas av personen. Alla tre själven utgår från personens egen uppfattning eller omgivningens uppfattning av personen. Diskrepans mellan actual self och något av de andra själven gör att personen i fråga psykiskt sett inte mår bra (Higgins, 1983, i Markus & Wurf, 1987).

Den självbild en person har påverkar stora delar av den sociala tillvaron. Exempelvis styr det hur en person agerar i olika situationer. Det finns dock mycket mer än självkoncept som är avgörande för människors beteende; många andra faktorer spelar också in, och det kan ofta vara mycket svårt att se självkonceptets påverkan på en viss handling (Markus & Wurf, 1987).

2.1.1 Det aktiva självet

Markus och Kunda (1986) menar att självet kan ses som både stabilt och föränderligt. På ett sätt är det en stabil struktur som inte ändras i första taget. En individ som får information som motsäger det egna självkonceptet är inte benägen att direkt ändra den uppfattning personen har om sig själv. Vi vill hela tiden verifiera våra egna uppfattningar, och information som säger annorlunda bortser vi gärna ifrån. Samtidigt kan de flesta av oss hålla med om att känslan av den egna personen blir annorlunda beroende på vilken social situation vi befinner oss i. Självbilden tycks ändras beroende på om vi exempelvis talar till vår chef eller till våra underställda (Markus & Kunda, 1986). Alexander och Knight (1971, i Markus & Kunda, 1986) kallar detta fenomen för *situated identities*. Det som egentligen ändras är dock inte hela självet, utan något som kallas för *working self-concept* – det aktiva självet. Det aktiva självet är våra självbegrepp i en exakt tidpunkt (Markus & Kunda, 1986; Markus & Wurf, 1987). Bland alla de självbegrepp vi har är alltså inte alla aktiva på samma gång. Det är det som gör att vi känner oss annorlunda beroende på vilken social kontext vi befinner oss i. Våra självbegrepp i sig ändras inte, vi blir inte annorlunda, men andra delar av vår personlighet blir aktiva. Det aktiva självets föränderlighet ger alltså ett kontextberoende som gör att vår syn på oss själva ändras i olika sociala omgivningar. Markus och Wurf (1987) och Kunda (1999) påpekar att vi ofta identifierar oss extra starkt i det som skiljer oss från den övriga sociala omgivningen. Kunda (1999) tar som exempel upp att en kvinna på en arbetsplats där det i övrigt enbart arbetar män identifierar sig starkare som kvinna än vad hon skulle ha gjort om hon haft fler kvinnor omkring sig.

2.2 Chatt

Jacquemot (2002) definierar chattande på följande sätt:

”Att kommunicera i realtid, här och nu, genom att skicka meddelanden till varandra på Internet. Av engelskans chat -prata eller pratstund.”
(Jacquemot, 2002, sid 174)

En chatt är alltså ett ställe där man kommunicerar med andra chattare genom att skriva meddelanden till varandra. Oftast görs det så att alla ser vad någon har skrivit. På de flesta chatter är det också möjligt att chatta privat, vilket innebär att meddelanden bara ses av en vald person. Många chatter finns på webbsidor på Internet, men det finns även andra typer av chatter, t.ex. IRC (Internet Relay Chat), där man chattar med hjälp av särskild programvara. En annan typ av chatt är program som exempelvis ICQ och MSN Messenger. Dessa program används för direktkommunikation med personer över Internet. Skillnaden mellan dem och vanliga chatterum är att meddelanden alltid skickas privat. Oftast används de för att prata med människor man redan känner, då man måste ha personen på en speciell lista för att den ska vara tillgänglig för chatt.

Den första svenska chatten var Webchatten på Kajplats 305 som skapades 1995 (<http://chat2.kajen.com/>), och sedan dess har åtskilliga svenska chatter gjort entré på Internet. Genom realtidskommunikation liknar chatten ett samtal, men viktiga skillnader finns.

2.2.1 Att bedöma andra på en chatt

IRL görs bedömningar av människor till stor del baserat på det fysiska utseendet och ickeverbala ledtrådar. På en chatt är dock dessa inte tillgängliga, och bedömningen

sker på andra grunder. Vad personen skriver i en chatt är naturligtvis viktigt, men också hur snabbt denne svarar, meningsstrukturen och användande av symboler såsom smileys (Markey & Wells, 2002). Markey och Wells (2002) har i ett försök visat att chattande en-till-en, dvs att två personer pratar enbart med varandra på en chatt, ger ett mer fördelaktigt intryck av den andre personen. Det är då lättare att skilja ut personen från de andra på chatten; chattande flera-till-flera gör att alla personer bedöms som personlighetsmässigt mer lika.

Markus och Smith (1981) påpekar att vi alltid använder oss själva som utgångspunkt när vi bedömer andra människor. Exempelvis tar de upp Katz och Allports undersökning från 1931 där de visat att en persons bedömning av hur många människor i en grupp som är benägna att fuska beror på den egna fuskbenägenheten (Katz & Allport, 1931, i Markus & Smith, 1981). Även Kunda (1999) menar att vi bedömer andra människor utifrån oss själva. Det vi själva gör räknar vi som normalt; vårt agerande blir normen i varje handlingssituation. Dunning och Cohen (1992, i Kunda, 1999) och Dunning och Hayes (1996, i Kunda, 1999) har visat att när studenter ska ta ställning till om en annan student, som tränar basket fyra timmar i veckan, tränar mycket eller lite, så är detta mycket starkt knutet till studenternas egna träningsvanor. De som tränar mindre tycker att fyra timmars basketspel är mycket, medan de som tränar mer ser det som lite. Denna företeelse, att vi utgår från att de flesta andra människor agerar eller tycker som vi själva skulle ha agerat eller tyckt i en viss situation, kallas för "The false consensus effect" och är en form av självtjänande bias (Augustinos & Walker, 1995). Det finns ingen anledning att tro att detta fenomen inte skulle vara lika starkt på chatten. När andra chattare berättar om sig själva jämför man det med sig själv. Men det kan också vara så att man utgår från att andra är lika en själv i andra avseenden, t.ex. sådant som gäller chattandet i stort. Om jag alltid är ärlig när jag chattar så utgår jag antagligen från att alla andra också är det, medan någon som alltid ljugar ser det som självklart att andra ljugar mot honom. På så sätt har självet en stor påverkan för hur vi uppfattar hela chattsituationen.

Även Markus och Wurf (1987) betonar vikten av den egna självbilden när det gäller att bedöma andra människor. Människor bedömer varandra på grunder som är viktiga för en själv (Fong & Markus, 1982; Lewicki, 1983, 1984, i Markus & Wurf, 1987). Är en person mer fokuserad på sig själv än på den andra människan, eller om personen har mycket mer information om sig själv än om den andra personen, ökar det egna självets inflytande på bedömningen (Smith, 1982; Holyoak & Gordon, 1983; Srull & Gaelick, 1983; Markus m.fl., 1985, i Markus & Wurf, 1987). På chatten är informationen om personen man chattar med i alla fall till en början mycket begränsad, och det är troligt att självet därför har ett mycket stort inflytande på hur man tolkar den andra personen. Kanske är det också därför Markey och Wells fick det resultat som nämnts ovan. Chattande flera-till-flera gör att mängden information om varje person blir mindre, och bedömningen sker mer utifrån en själv än vad som egentligen är önskvärt. Vid chattande med enbart en person blir interaktionen mer informationsrik och bedömningen blir något mer rättvis.

Att tolka en persons beteende görs i vanliga fall främst genom just beteendet; oftast vet man inte så mycket om personens motiv eller känslor i sammanhanget. Får man däremot veta en persons tankar och känslor menar Andersson (1984, i Markus & Wurf, 1987) att personen bedöms på nästan samma sätt som personen ser sig själv. Beteendet tolkas då i de flesta fall annorlunda. Chattande består ofta av berättande; chattarna berättar om sig själva, om vad de gjort under dagen, om vad de tycker om för musik osv. På så sätt framkommer ofta personernas tankar och just det som Andersson pratar om framträder.

2.2.2 Kategorisering

När vi tolkar vår omvärld använder vi hela tiden kategoriseringar. Vi delar in den sociala omgivningen i olika, små eller stora, kategorier. Exempel på stora kategorier kan vara kön, klass, religion, etc., medan små kan vara t.ex. politiska grupper eller hobbies (Augoustinos & Walker, 1995). På en chatt finns naturligtvis samma tendenser till kategoriseringar som i vilken annan social omgivning som helst, men denna kategorisering är inte lika uppenbar som IRL, där vissa kategorier är självklara och kategoriseringen är omedelbar (t.ex. kön, ungefärlig ålder etc.). På chatten är det inte så enkelt. Det första intrycket ges via ett chattnamn, ett alias eller nick (av engelskans nickname). Chattaren har själv valt sitt alias, och det kan vara mer eller mindre avslöjande av personens identitet. Men även alias som kan tyckas säga ganska mycket om chattaren kan i själva verket göra tvärtom. Ingen vet t.ex. vem som egentligen döljer sig bakom chattnamnet "Anna18år". Det enda namnet avslöjar är att chattaren vill att andra ska tro att det bakom namnet döljer sig en 18-årig kvinna vid namn Anna. Detta vill personen antagligen därför att det är hennes sanna identitet, eller därför att det ger personen önskvärda fördelar i en chattsituation.

Augoustinos och Walker (1995) påpekar också att många kategorier är låsta. Vi kan inte alltid själva påverka vilka kategorier vi tillhör. Det är t.ex. inte möjligt för vem som helst att byta kön, ålder eller ursprung. Här finns en stor skillnad mellan chatten och den verkliga världen. Även om vi fysiskt inte blir annorlunda på en chatt kan vi påverka vilka kategorier människor ska dela in oss i. Denna skillnad öppnar nya dörrar och gör chatten unik som kommunikationsform.

2.2.3 Att välja alias

Chattnamnet är väldigt viktigt för hur personen uppfattas eftersom det från början utgör den enda tillgängliga informationen om chattaren. Donath (1999) har studerat ett amerikanskt community på Internet. Här är det alltså inte fråga om chatt. Kommunikationen sker istället i forum, där olika ämnen behandlas. När ett inlägg skrivs undertecknar personen ifråga med en signatur, som kan liknas vid ett nick på en chatt. Donath påpekar att de som förlorar på anonymiteten på Internet bl.a. är personer med stor auktoritet IRL. På Internet blir alla lika, och det är vad du säger som spelar roll. En person som är mycket kunnig inom ett visst område, och kanske har det som yrke, har ingen fördel av den anonymitet som råder på Internet.

Chattnamnet speglar personen bakom det på ett sätt som varken utseende eller namn gör i verkliga livet. Att välja ett nick som har en klar koppling till IRL såsom det verkliga namnet ger ett annat intryck än nicket "Snygg_kille". Ett alias kan visa på chattarens intentioner; Snygg_kille vill antagligen inte diskutera matematik eller fysik, men det kanske är precis vad chattaren "Zweistein" är ute efter. Zweistein visar även att han har en speciell humor, och det är antagligen viktigare för honom att betraktas som smart än som snygg. På så vis signalerar chattarna på ett tidigt stadium vilka de är som personer och vad de vill ha ut av chattandet.

2.2.4 Anonymitet

På de allra flesta chatter finns möjlighet för chattarna att vara helt anonyma inför varandra. Detta har både för- och nackdelar. Framförallt gör det att ingen senare kan kontakta en om man inte själv vill det. Det medför en trygghet för chattarna, det kan göra att de vågar chatta om känsliga ämnen som de annars inte skulle våga prata med någon om. Det gör också att vem som helst kan säga vad som helst utan att det får några konsekvenser för personen i fråga. Detta är något vi inte är vana vid från vårt

vanliga liv. Den höga graden av anonymitet och det fysiska och psykiska avståndet till den man chattar med kan göra att chattarna inte känner några som helst förpliktelser att t.ex. tala sanning, vara artiga och trevliga. Det sätt du förväntas bete dig i verkliga livet gäller inte på Internet, där du inte behöver ta konsekvenserna för dina handlingar.

Media har under en tid betonat de risker chattarna i vissa fall utsätter sig för i och med den örlighet som har fritt spelrum på chattarna. Att lämna ut uppgifter om sig själv som gör det möjligt för andra att identifiera en, eller att gå med på att träffa människor från chatten, kan vara farligt och är något som det varnas mycket för. Detta hänger till stor del ihop med anonymiteten, då lögn kan florera fritt.

2.3 Lögner

Lögner och ljugande, på engelska deception, har definierats på många olika sätt. Exempelvis anser Mitchell att deception är

”a false communication that tends to benefit the communicator” (Mitchell, 1986, i Vrij, 2000, sid 5).

Det är en kontroversiell definition på det sättet att man enligt den kan ljuga utan att veta om det. Man behöver med andra ord inte ha för avsikt att ljuga för att det ska klassas som lögn (Vrij, 2000). Detta håller dock inte Vrij (2000) med om. Han har en egen definition, i vilken det krävs att personen i fråga medvetet lurar någon, samt att personen han ljugar för inte blivit förvarnad. Orsaken till det sistnämnda är att han t.ex. inte anser att en magiker ljugar trots att han medvetet lurar människor. Anledningen till det är att människor som ser en magiker förväntar sig att bli lurade. Vrij's definition lyder:

”a successful or unsuccessful deliberate attempt, without forewarning, to create in another a belief which the communicator considers to be untrue” (Vrij, 2000, sid 6).

Denna definition innebär bl.a. att ironi och sarkasm inte klassas som lögn trots att personen medvetet säger en osanning. Det beror på att en ironisk person inte har för avsikt att lura någon. Kroppsspråk och röstläge leder åhörarna att förstå att personen inte menar det han säger (Vrij, 2000).

Man kan säga att en lögn om sig själv är något som avviker från det verkliga självet (actual self), förutsatt att den berättas på ett sådant sätt att det blir en lögn (medvetet och utan förvarning). Det verkliga självet innefattar sådant som individen ser som sant, övrigt är osanningar.

2.3.1 Att ljuga

Lögner är en del av vardagen och vissa lögn anses av många vara etiskt försvarbara. Det gäller framförallt så kallade vita lögn som vi tar till exempelvis för att inte sära människor med våra ärliga, men inte så positiva, åsikter (Glicksman, 1995).

DePaulo har i många undersökningar (DePaulo & Bell, 1996; DePaulo & Kashy, 1998; DePaulo, Kashy, Kirkendol, Wyer & Epstein, 1996; Kashy & DePaulo, 1996, i Vrij, 2000) bett personer föra dagbok över deras sociala interaktioner under sju dagar, och vilka lögn de använder i dessa. För att ett möte skulle räknas som en social interaktion krävdes att det varade i 10 minuter eller mer. Det visade sig att personerna ljugit i 34 % av alla interaktioner under veckan. Människor emotionellt nära personen ljög man mindre åt än personer som var mer okända. De lögn som riktade sig mot

personer som var emotionellt nära kändes också mer obekväma, och det var dessa lögnare som löpte störst risk för att bli upptäckta (Vrij, 2000). Detta talar för att lögnare är vanligare på chatten än IRL. De flesta av chattarna är okända och inte emotionellt nära en själv.

Vrij (2000, 2002) menar att det finns framförallt 5 olika anledningar till att ljuga:

1. Människor ljugar för att ge ett positivt intryck av sig själva och för att skydda sig mot pinsamma situationer och ogillande från andra.
2. Människor ljugar för att få en fördel. Det kan t.ex. vara att ljuga i en arbetsintervju för att man ska få jobbet man söker.
3. Människor ljugar för att undvika straff.
4. Människor ljugar för att andra ska verka bättre, eller på annat sätt till fördel för någon annan.
5. Människor ljugar så kallade "sociala lögnare". Det är lögnare som används för att den sociala tillvaron ska kännas bekväm för alla parter.

De tre förstnämnda lögnarna är så kallade självorienterade lögnare. De ger en personlig fördel, och De Paulos studier har visat att ungefär hälften av alla lögnare är just självorienterade. Att ljuga till fördel för andra, punkt nummer 4, kallas för "other-oriented", på svenska ungefär "andraorienterade". DePaulo menar att ca 25 % av våra lögnare är sådana. Den femte punkten, sociala lögnare, kan ses som ett mellanting mellan självorienterade och andraorienterade. Att berömma någons fula frisyr gör att personen blir glad samtidigt som lögnaren slipper den pinsamma situationen att behöva förklara varför han inte tycker om frisuren. DePaulos undersökningar visar att ca 25 % av alla lögnare är sociala lögnare (Vrij, 2000, 2002). På Internet kan det vara svårt att hitta exempel på andraorienterade lögnare. Chattandet sker oftast individuellt, där var och en får försvara sin egen person. Andraorienterade lögnare sker oftast i förmån för personer som står väldigt nära lögnaren (Vrij, 2002), och på en vanlig chatt är antagligen de flesta chattarna inte så nära varandra. Chattarna kan i och för sig försvara varandra i diskussioner, men ljugande i den här kategorin borde inte vara lika vanligt som det är IRL. De sociala lögnarna är intressanta. Min egen erfarenhet av chattande säger att de förekommer mindre på chatten än IRL. Chattarna är till en början emotionellt långt ifrån varandra, och det är inte lika viktigt att hålla den sociala samvaron på en bekväm nivå som i vardagslivet. En person som man möter varje dag på jobbet bör man vara trevlig mot, men en chattare man aldrig behöver träffa igen finns ingen anledning att ljuga inför. Det blir en chans att vädra sina egentliga åsikter i känsliga frågor, som faktiskt kan öka den personliga utvecklingen i fråga om att stå för den man är. Utan sociala lögnare kan man vara effektivare i sitt val av chattkompis. Till en chattare som betar sig illa kan man säga "Jag tycker du är jobbig, jag vill inte prata med dig", något som man knappast skulle säga till en person man ogillar IRL. På så sätt blir gallringen alltså effektivare, och de personer man lär känna lär man känna på verkliga grunder. Visst finns risken att chattkompisen ljugar om både det ena och det andra vad gäller självorienterade lögnare, men den sociala interaktionen sker i alla fall på ett ärligt och rakt sätt. Detta alltså förutsatt att sociala lögnare förekommer i mindre grad på chatten.

Det finns en del olika känslor som lögnare kan resultera i för lögnaren själv. De mest typiska är skuld, rädsla och spänning (guilt, fear, excitement) (Ekman, 1989, 1992, i Vrij, 2000). Ofta känner lögnaren skuld, antingen för att personen ljugar eller för att det han gjort för att bli tvungen att ljuga. Ett barn som tagit en kaka trots att det inte

fick, och sedan ljugar för sin mamma och säger att det inte tagit någon kaka, kan känna skuld dels för att det tagit kakan och dels för att det ljugit. Anser personen att det är moraliskt tillåtet att ljuga i den aktuella situationen upplevs ingen skuld känsla. Graden av skuld minskar också om lögnaren inte anser att lögnen ger några negativa konsekvenser för personen han ljugar för (Vrij, 2000). Rädslan en lögnare känner beror på risken att bli upptäckt. Om lögnaren anser sig vara bra på att ljuga, om personen han ljugar för är dålig på att upptäcka lögn, eller om konsekvenserna efter att blivit upptäckt inte är speciellt stora så känner lögnaren mindre rädsla (Vrij, 2000). På Internet borde inte rädslan vara speciellt stor, dels på grund av att risken att bli upptäckt oftast är mycket liten, och dels för att personen oftast inte har så mycket att förlora på en lögn. Har personen en Internetidentitet som är skild ifrån den verkliga identiteten så går personen fri IRL. Det kan hända att Internetidentiteten har fått dåligt rykte, men då är det sällan svårt att skapa en ny. Att ljuga kan också ge en positiv spänning. Det kan upplevas som roligt att ljuga, att se vad man kan säga utan att någon misstänker något, och att utsätta sig för en risk. På Internet kan denna spänning vara en stor anledning till ljugande. Att ljuga är spännande, man behöver inte känna sig skyldig eftersom ingen direkt mår dåligt av att man ljugar och risken för att bli upptäckt är minimal. Detta gör Internet den perfekta platsen för att ljuga.

2.3.2 Att utsättas för lögn

Kagle (1998) menar att vi har en "truth bias" som innebär att vi utgår från att människor talar sanning. Kagle påpekar också att vi har en "demeanor bias" som gör att vi lutar på de som ser ärliga ut och misstror de som inte gör det. För medelpersonen är möjligheten att upptäcka lögn inte mer än slumpen (Kagle, 1998). De som är riktigt duktiga på att upptäcka lögn tittar på en kombination av verbala och ickeverbala ledtrådar, t ex små ansiktsrörelser. Men sådana ickeverbala ledtrådar är alltså mycket svåra att upptäcka för de allra flesta (Kagle, 1998). På Internet är vår demeanor bias intressant. Eftersom vi väldigt sällan vet hur personen vi chattar med ser ut kan man tänka sig att denna bias försvinner. Det är dock inte helt säkert. Som tidigare nämnts så har chattnamnet en framträdande roll i chattande. Det är möjligt att det fungerar som ersättare för det fysiska utseendet och att en person med ett alias som verkar ärligt får större förtroende än en person med ett alias som inte ger samma ärliga intryck. På ett sätt är denna bedömning mer rättvis. Vi har själva mer makt att bestämma vårt chattnamn än vårt fysiska utseende, så det är troligt att det matchar den verkliga personligheten i hög grad. Vi får dock inte glömma att även lögnare är medvetna om detta, och att chattnamnet inte alltid väljs med ärliga avsikter från den sanna personen bakom det.

När man misstänks bli utsatt för lögn tar man en risk; antingen anklagar man en oskyldig eller så riskerar man att bli lurad (Kagle, 1998). Inget av alternativen är särskilt tilltalande, utan medför en känsla av obehag. Ett möjligt sätt att skydda sig mot detta kan vara att avdramatisera lögnen. Om man inte betraktar en osanning som en riktig lögn, utan accepterar den som en del av den sociala tillvarons spelregler, slipper man detta obehag. Det är möjligt att något sådant sker på chatten, just för att man inte ska må dåligt av de lögn som man inte vet om man utsätts för eller inte.

2.3.3 Accepterande av lögn

Kagle (1998) menar att många lögn är socialt accepterade. De är ibland t.o.m. nödvändiga för att utforma en identitet och behålla ett privatliv. Identitet, självkänsla, privatliv och makt är aspekter som kan förstärkas med en viss grad av bedrägeri.

Vrij (2000) tar upp att en lögn som man moraliskt sett kan rättfärdiga känner man ingen skuld inför att använda. Det borde tala för att vi använder oss av lögner som vi själva kan acceptera att andra använder. Vrij (2002) tar däremot upp en undersökning av Backbier m.fl. (1997, i Vrij, 2002) där det konstaterats att människor har en mycket negativ syn på lögner, men samtidigt använder samma människor lögner själva utan att känna skuld. Detta talar för att vi har en mycket större förståelse av lögner som vi själva använder, än när vi utsätts för liknande.

Barnett, Bariel, Burns, Sanborn, Christensen och White (2000) har tittat på hur ålder spelar roll för hur vi accepterar lögner. Barn (4-6 klass) och högskolestudenter fick titta på barn som berättade att de ljugit och varför. De fick sedan bedöma om barnet gjort fel eller inte (och hur fel det var). Undersökningen visade att barnen var strängare i sin tolkning, att de inte godtog lögner som en del äldre gjorde. Lögner som gynnade andra var mer accepterat än sådana som gynnat barnet självt. Samtidigt spelade vinningen roll. Om barnet vunnit något fysiskt på lögnen (t.ex. en leksak eller godis) sågs det som mindre accepterat än om vinningen var psykologisk (t.ex. beröm). Ljuger barnet för någon annans skull är däremot en fysisk vinning mer accepterad än en psykologisk (Barnett, m.fl., 2000). Små barn verkar därmed ha en mer regelmässig bedömning av andra människors beteende. Kanske beror detta på att de av sina föräldrar fått höra att det är fel att ljuga, och att det är utifrån det de gör sin bedömning. Högskolestudenterna har mer erfarenhet och kan göra bedömningen t.ex. utifrån vilka konsekvenser de tror att lögnen får för de inblandade. En annan förklaring som inte Barnett m.fl. tar upp är att barnen i undersökningen var jämnåriga med barnen som ljög. Det som för högskolestudenterna är en trivial lögn kan för barnen vara en lögn i en fråga som är mycket viktig i deras ålder. Det är då inte konstigt att de bedömer lögnen som allvarlig.

Seiter, Brusckhe och Bai (2002) är ett annat exempel på forskare som har undersökt lögner i vanliga situationer. Deras undersökning gick ut på att granska graden av acceptans som finns mot lögner i samhället. De gjorde detta dels på en grupp universitetsstudenter (103 st.) från USA, och dels en grupp (106 st.) från Kina. Genom en enkätundersökning fick deltagarna ange på en 9-gradig skala huruvida de accepterar en given lögn eller inte. De givna lögnerna kunde delas in i olika motiv: att få kontakt med andra människor, skydda eget privatliv, tillföra någon annan något positivt, undvika konflikt, framstå som bättre, skydda sig själv, själv dra nytta utan att andra skadas, själv dra nytta trots att andra skadas, samt att skada andra. Motiv var alltså en variabel som testades, men deltagarna fick också ta ställning till de olika lögnerna förutsatt att de hade olika relationer till lögnarna, nämligen: make/maka, vän, förälder, lärare, chef och främling. Även deltagarnas kultur (amerikansk eller kinesisk) var en variabel. Studien visar bl.a. att motivet till lögnen är en viktig faktor för om den ska accepteras eller inte. Även här visas att motiv som är fokuserade på andra snarare än en själv är i högre grad accepterat. Undersökningen visar också att lögner är olika accepterade beroende vilket förhållande de båda parterna har. Skillnader fanns även mellan den kinesiska gruppen och den amerikanska på vissa punkter. Överlag var den kinesiska gruppen mer accepterande till lögner än den amerikanska, även om denna tendens var liten (Seiter, Brusckhe och Bai, 2002). Kulturskillnaderna är intressanta, och något som måste beaktas. De flesta undersökningar som här redovisas är amerikanska, och det är oklart om resultaten skulle bli desamma om de genomfördes i Sverige. Seiter, Brusckhe och Bais undersökning tar inte upp Internet och relationerna som skapas där. Chatkompis skulle kunna vara ytterligare en relation, som kan ses är ett mellanting mellan vän och främling bl.a. beroende på hur länge personerna känt varandra på chatten. Motiv

visade sig vara en viktig variabel för hur accepterad en lögn är. Det är mycket troligt att det är så även på chatten, även om motivet kanske är något mer svåråtkomligt för de övriga chattarna än vad det är i en verklig situation.

2.3.4 Lögner och relationer på chatter

Att lögner är möjliga på chatten råder det sällan tvivel om, men det är naturligtvis inte säkert att denna möjlighet utnyttjas. Whitty (2002), som är en australiensisk forskare, har undersökt just detta. Hon har gjort en undersökning på 320 personer i åldrarna 17 till 55 år (medelålder 21,3 år), där hon i en enkät lät deltagarna svara på bl.a. vad de ljugit om i samband med chattande. Hon fann t.ex. att 63 % av männen och 60 % av kvinnorna någon gång ljugit om sin ålder, och att yngre (17-20 år) ljuger mer i den frågan än äldre (21-55 år). Hon fann också att män ljuger mer än kvinnor om kön, yrke, utbildning och inkomst (Whitty, 2002). Naturligtvis bör man ta i beaktande att Whittys undersökning var en enkätundersökning där personerna själva berättade om sina lögnvanor. Det är naturligtvis inte säkert att de som ljuger mycket är ärliga heller i en enkät.

Lögner på chatter verkar i stort sett vara socialt accepterade bland svenska barn och ungdomar. Sjöberg (2002) visar att 12-13-åringar och 15-16-åringar utgår från att andra ljuger när de chattar, och de kan med gott samvete ljuga själva. Sjöbergs undersökning är särskilt intressant eftersom den är gjord på svenska ungdomar. Ungdomarna i studien chattar främst för att det är roligt för stunden, inte för att hitta nya långvariga vänner. Den vänskap som utvecklas på chatten kan inte jämföras med vänskap som finns i det verkliga livet. Chattvänner är inga riktiga vänner, och man har inga förpliktelser mot dem, menar Sjöberg (2002).

Att relationer utvecklade på chatter inte tas på lika stort allvar stöds även av en undersökning av Cornwell och Lundgren (2001). Undersökningen gjordes på personer mellan 18 och 55 år (medelålder 26 år), dels sådana som har eller har haft relationer på Internet, och sådana som enbart frågades om deras förhållanden i det vanliga livet. Undersökningen visade att kärleksrelationer som utvecklas på Internet och där kommunikationen mellan parterna främst sker via Internet inte innebär lika mycket engagemang (involvement) av de båda parterna som relationer i verkliga livet. En låg grad av engagemang leder i sin tur till att lögner blir vanliga i förhållandet. Dessa lögner är framförallt gällande ålder, fysisk attraktivitet och andra fysiska egenskaper. Intressant nog fann inte Cornwell och Lundgren några skillnader i parens åsikter om vilken potential förhållandet har att växa eller hur nöjda de var med förhållandet i stort, mellan paren som träffats på Internet och de som träffats i verkliga livet (Cornwell och Lundgren, 2001).

Att lögner är mer accepterade på chatten än IRL kan delvis ha sin förklaring i Vrijs definition (2000). Vrij har i motsats till t.ex. Mitchell (1986, i Vrij, 2000) med delen "utan förvarning" i sin definition. Den innebär att om någon väntar sig att bli lurad så är det inte längre någon lögn. Vrij tar upp exemplet med en magiker, men till viss del kan även chatten vara en kontext där man förväntas bli lurad. Om det är så att chattare tar för givet att lögner är vanliga på chatten och att alla ljuger, så kanske det är så att alla är så förvarnade att man kan säga nästan vad som helst utan att egentligen ljuga.

3. Problembeskrivning

Många intressanta frågor finns i samband med chattande. Den här undersökningen syftar till att undersöka huruvida chattare ser alla osanningar som lögner, eller i vilken mån det snarare är något som tillhör kulturen i chatten. Undersökningen ska också ta reda på vad det är för typ av osanningar som används, och framförallt om det är så att chattarna enbart väljer att använda sådana osanningar som inte anses av dem själva vara lögner. Det är möjligt att chatten är en kontext där lögner förväntas och det är därför tänkbart att chattarna inte ser det som att de själva ljuger.

Det aktiva självet varierar mellan olika situationer. Chatten är en kontext som skiljer sig från det verkliga livet bl.a. genom att ingen ser en, ingen vet vem man är på riktigt och kommunikationen sker enbart genom skriven text. Undersökningen syftar till att ta reda på om det går att se några tecken på att chatten är en så speciell kontext att det aktiva självet ändras när man chattar. Detta kommer att göras genom att undersöka om chattare själva upplever att de är annorlunda på chatten än i livet utanför Internet.

3.1 Problemställning

De frågor som främst ska besvaras i undersökningen är följande:

- Vad definieras som lögner på chatter?
- Ljuger chattare om sådant som de själva definierar som lögner?

Med tanke på att lögner är starkt knutet till den egna självbilden ska även detta undersökas i frågan:

- Ändras aktiva självet när man chattar?

3.2 Avgränsning

Det finns många aspekter som inte kommer att tas upp i den här undersökningen. Som Seiter, Brusckke och Bai (2002) visade finns kulturella skillnader mellan vår syn på lögner och ljugande. Utbredningen av Internet har också kommit olika långt i olika delar av världen, så vilka lögner som finns på chattarna och hur man ser på dessa bör vara väldigt olika i olika kulturer. I den här studien deltar enbart ungdomar från en gymnasieskola i Skövde.

Det finns många olika typer av chatter. En ny företeelse är SMS-chat, där man använder mobiltelefonen för att skicka medelanden i chatten. Sådana typer av chatter ingår inte i undersökningen, och det är inte säkert att resultatet skulle ha blivit detsamma om de skulle ingått.

3.3 Förväntat resultat

Definitionen på lögn, eller i alla fall attityden mot lögner, skiljer sig antagligen på chatten jämfört med IRL. Det är möjligt att människor har en regelmässig definition av vad en lögn är och därför ser samma osanningar som lögner på chatten, men i så fall bör ändå skillnaden framkomma i huruvida osanningen ses som omoralisk. Det kan vara så att människor, om de blir tillfrågade, har en fast definition av lögner, men att denna inte spelar någon större roll för hur de moraliskt sett bedömer vad personen sagt. I så fall blir många lögner accepterade på chatten och chattarna ljuger antagligen om sådana saker. Om hela definitionen skiljer sig åt mellan chatten och IRL, kan det vara så att det personerna själva ljuger om inte klassas som lögner.

Problembeskrivning

Det borde vara så att de osanningar som en person själv använder ses av samma person som mindre moraliskt fel än osanningar som inte används av personen. Det är troligt att dessa osanningar inte heller ses som lögner av personen.

Chatten är en mycket speciell kontext och det aktiva självet bör ändras i någon grad. En del skillnader i vissa egenskaper bör personen själv känna, och bör då framgå i undersökningen.

4. Metod och genomförande

4.1 Möjliga metoder

För att undersöka chattarnas åsikter och erfarenheter av lögnen på chatten krävs en metod som på bästa sätt speglar detta på ett önskvärt sätt.

4.1.1 Observation

Att observera dialogen i en chatt ger en inblick i hur kulturen ser ut. Här kan man ofta följa chattares samtal på ett sätt som inte är möjligt annars. IRL har vi mycket sällan tillgång till okända personers fullständiga dialog med varandra. Det gör chattarna på ett sätt lättillgängliga. I det här fallet är det dock inte till någon större hjälp. Vi är inte intresserade av vad som egentligen sägs, utan snarare hur detta hänger ihop med världen utanför Internet. För att nå detta måste vi veta mer om chattarna än det som kan nås via en observation på chatten.

4.1.2 Intervju

Med hjälp av en intervju är det betydligt lättare att få reda på hur specifika chattare tänker och agerar. Det är möjligt att nå åsikter och information om vanor som inte går att få fram utan att personen på något sätt tillfrågas. En del i att bestämma på vilket sätt personers chattbeteende ska nås är även frågan om kvalitativ eller kvantitativ metod. Kvalitativa metoder kan framförallt vara bra för att nå specifika chattares tankar, vanor och åsikter. Med t.ex. djupintervjuer kan man resonera med personen och få fram ett resultat som speglar personens chattande på ett komplett och bra sätt. Det finns dock problem. Gruppen chattare är stor och långt ifrån homogen. Vi vill veta hur chattare överlag beter sig. En viss generaliseringsgrad är alltså önskvärd. Kvalitativa metoder är bra om man söker insikter i en viss miljö, men mindre lämpligt som man vill veta hur vanligt ett fenomen är eller hur ofta det förekommer (Repstad, 1999). För att få en uppfattning om vad chattare över lag ljuger om, vad som betraktas som lögnen på chatten och huruvida kontexten påverkar självbilden verkar alltså en kvantitativ undersökning vara att föredra. Det innebär ett stort antal försökspersoner och ger därför en generaliseringsmöjlighet. Frågorna i en kvantitativ studie är utformade så att svaren är mindre fria, ofta med alternativ att välja mellan. Problemen med intervjun som metod är bland annat att det tar lång tid. Om varje enskild försöksdeltagare ska intervjuas av en enda person blir det mycket tidsödande.

4.1.3 Enkät

En enkät är ett bra alternativ till intervjun. Särskilt vid en kvantitativ studie kan en enkätundersökning vara lämplig. En sådan undersökning går oftast fortare att genomföra än en intervju, främst på grund av att många försökspersoner kan fylla i en enkät samtidigt, men också för att resultatet för varje person blir nedskrivet av respektive person. Försöksledaren behöver alltså inte anteckna det som personen säger, vilket kan ta tid och vara en källa till fel. Enkäten är också mer anonym än en intervju. I intervjun vet försöksledaren vem som sagt vad, vilket kan göra att försöksdeltagarna inte är helt ärliga i sina svar. Med en enkät finns å andra sidan risken att försöksdeltagarna inte tar undersökningen på lika stort allvar som de skulle ha gjort om de blivit intervjuade. I den här undersökningen är det viktigt att ha många försöksdeltagare eftersom gruppen chattare är stor och heterogen. Tidsmässigt har alltså enkäten som metod en stor fördel. Vissa av frågorna kan också kännas

personliga, vilket ytterligare talar till enkätens fördel. Det är sant att motivationen att ge ett ärligt och komplett svar kan vara mindre med en enkät, men med det större antal försöksdeltagare som enkäten möjliggör borde detta uppvägas. Därför har den kvantitativa enkäten valts som metod i den här undersökningen.

4.2 Enkätens utformning

Det är viktigt att en enkät inte är för lång, eftersom det är önskvärt att deltagarna är lika koncentrerade hela tiden och inte blir för trötta. Eftersom enkäten i det här fallet främst ska vara kvantitativ bygger den till största delen på frågor med färdiga alternativ. Det gör i regel att enkäten går fortare att fylla i, vilket alltså är en fördel. Hela enkäten finns i bilaga 1.

Viss data om deltagarna är önskvärd, nämligen kön och ålder. Ingen specifik frågeställning finns om dessa, men det är viktigt att ha en bra bild av vilka försöksdeltagarna är.

Den första riktiga frågan handlar om hur ofta personen chattar. Det är troligen så att en person som chattar varje dag är mer insatt i chattkulturen än någon som chattar mindre än en timme i månaden. Detta bör påverka de övriga svaren i enkäten.

Vilken chatt som oftast används och varför personen chattar frågas också. Det är möjligt att t.ex. syftet med chatten påverkar hur personen i fråga ser på lögn. En person som bara chattar med vänner han redan känner kan mycket väl, eller kanske till och med borde, ha en annan syn på lögn än någon som bara chattar för att fördriva tiden.

Huvuddelen av enkäten består av korta scenarion med fyra frågor till varje. Scenariot beskriver en person som uttrycker någon form av osanning på chatten, samt förklaring till varför denne handlar på det sättet. Frågorna att ta ställning till är sedan:

- Skulle du kalla detta en lögn?
- Anser du att det [personens namn] gör är fel?
- Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?
- Har du någon gång [beskrivning av vad personen uttryckt för osanning och varför]?

Den första och sista av dessa frågor besvaras genom att kryssa för Ja eller Nej. De två övriga har en 6-gradig skala där försöksdeltagarna ska kryssa i den ruta som personen anser stämma. Vänster på skalorna är ”Mycket fel” och höger är ”Inte alls fel”. En 6-gradig skala gör att det inte finns något mittalternativ, och tvingar på så sätt deltagarna att ”välja sida”. Det finns åtta sådana scenarion i enkäten. Dessa frågor visar vad som anses vara lögn på chatten, om personerna själva ljugit om samma sak samt hur fel det är, dels när andra gör det och när man gör det själv.

I ungefär hälften av scenarierna är personen kille och i hälften av fallen tjej. Samtliga osanningar och förklaringar är sådana som bör vara vanliga på chatter, och som är relativt lätt att sätta sig in i för deltagarna. Personerna i scenarierna uttrycker osanningar om sina identiteter, vilket är bra exempel på osanningar eftersom de är konkreta och lätta att förstå, samtidigt som de pekar på osanningar som är vanliga på chatten men inte IRL.

Nästa fråga består av att deltagarna ska ta ställning till hur väl åtta egenskaper (blyg, pratsam, ofta ironisk, tråkig, trevlig, skrytsam, lätt för att ta kontakt, samt bra

Metod och genomförande

lyssnare) stämmer in på dem i en chattsituation. De anger detta på en 6-gradig skala från "Stämmer inte alls" till "Stämmer mycket bra". I frågan därpå får deltagarna svara på exakt samma sak, men utanför Internet, IRL. Om deltagarna svarar mycket olika på dessa båda frågor tyder det på att självbilden ändras på en chatt, eftersom de då inte anser sig ha samma egenskaper som IRL. Egenskaperna är vanliga karaktärsdrag som deltagarna bör ha en uppfattning om hos sig själva, och både positiva och negativa egenskaper finns representerade.

Slutligen kommer frågan "Upplever du att du är mer dig själv på chatten eller IRL (in real life)?", med alternativen "Mer mig själv på chatten", "Jag är lika på chatten och IRL", "Jag är olika på chatten och IRL men i båda fallen är jag mig själv" samt "Mer mig själv på chatten". Denna fråga visar om deltagarna upplever att de är annorlunda i de olika situationerna. Alternativet om att man är olika, men i båda fallen sig själv, är det som tydligast visar att självbilden ändras. De deltagare som svarat att det finns en skillnad ombeds att ge tre exempel på detta.

4.3 Försöksdeltagare

I undersökningen deltog 101 gymnasieelever i åldrarna 16-20 år. Medelåldern var 17,13 år (standardavvikelse 0,99). Deltagarna rekryterades med hjälp av kontakt med rektorerna på skolan, och deltagarna var omedvetna om att de skulle delta fram tills undersökningstillfället. Samtliga deltagare gick på samma skola, på två olika program. Det ena av programmen kan ses som mycket studieinriktat (n=68), medan det andra är mer yrkesinriktat (n=33). Deltagarna fick ingen ersättning för att de deltog i undersökningen, och deltagandet var frivilligt. 102 personer ombads fylla i enkäten, varav en avstod från detta. Av de 101 deltagarna var 30 kvinnor och 71 män. Försöksdeltagarna antas ha ungefär samma datorvana som andra ungdomar i samma ålder.

4.4 Genomförande

Undersökningen genomfördes i lektionssalar på skolan i samband med att en vanlig lektion skulle börja. Lektionerna ägde rum i halvklass vilket resulterade i att nio grupper av deltagare besöktes, med 9-16 deltagare i varje grupp. Försöksledaren presenterade sig för respektive grupp, berättade att syftet med försöket var att undersöka hur man gör när man chattar på Internet, och hur kulturen där skiljer sig från kulturen IRL. Att deltagarna är helt anonyma påpekades också, liksom att deltagande i undersökningen var frivilligt. Enkäten delades ut och samlades in när samtliga deltagare var färdiga, ca 10 minuter senare.

5. Resultat

5.1 Deltagarnas chattvanor

Chattvanorna varierade hos deltagarna. Tabell 1 visar hur många av de 101 deltagarna som stämde in på varje kategori av chattvanor. Detta är resultatet på frågan ”Hur ofta chattar du i genomsnitt?”

Tabell 1

Fördelning av hur ofta försöksdeltagarna chattar

Genomsnittlig chattfrekvens	Antal deltagare
Mer än en timme / dag	24 (23,76%)
1-7 timmar / vecka	27 (26,73%)
1-4 timmar i månaden	15 (14,85%)
Mindre än en timme i månaden	31 (30,69%)
Aldrig, har aldrig chattat	4 (3,96%)

De allra flesta har alltså chattat, och många av dem gör det regelbundet. De personer som aldrig chattat fick instruktioner i enkäten att enbart svara på en av frågorna, nämligen den med scenarion där deltagarna ska bedöma om personen ljugit, huruvida det är fel, hur fel det skulle kännas att göra så själv samt om personen gjort så själv. På den sista av dessa frågor är svaret uppenbarligen nej. Det har därför räknats bort när resultatet av denna fråga behandlats. Antalet svarande deltagare för de övriga frågorna är alltså 97.

På frågan gällande vilka chatter deltagarna chattar på framkom många olika chatter. ICQ, MSN, Lunarstorm och Aftonbladet var några av de vanligaste.

När det gäller varför deltagarna i studien chattar fördelade sig svaren på olika sätt. Vissa (13 stycken) valde samtliga alternativ som gavs, med en rangordning av vilket de gör oftast. Hit räknas både de som angav de sex givna alternativen och de som även gav ett svar i kategorin ”Annat”. Andra (15 stycken) valde fler alternativ än ett, men rangordnade inte dessa. Det försvårar naturligtvis utläsningen av resultatet. Eftersom det i fallet med de som valt samtliga alternativ troligtvis rör sig om en missuppfattning av frågan, har här endast de tre först valda alternativen behandlats. Det är dessa tre alternativ som personen gör mest, och det är därför de som är intressantast. Av de som valt fler än tre, men inte tagit med alla sex alternativen, behandlas samtliga svar, då deltagaren ändå gjort en klar distinktion mellan de alternativ som stämmer och de som inte gör det. Hur många som angav de olika syftena framgår av tabell 2.

Tabell 2

Fördelning av olika syften med chattande

Syfte	Antal förekomster
Skaffa nya vänner	33 (34,02%)
Flirta / prata sex	30 (30,93%)
Chatta med vänner du redan känner	71 (73,20%)
Diskutera ett intresse / lära sig mer om ett intresse	20 (20,62%)
Chatta med kändisar	0 (0%)
Fördriva tiden	54 (55,67%)
Annat, ange:	6 (6,19%)

Resultat

Det som angavs oftast var alltså ”chatta med vänner du redan känner”. 73,2 % av deltagarna angav detta alternativ som en anledning till varför de chattar. De sex deltagare som valde kategorin ”Annat” angav följande:

- Retas
- Kollade om det var kul
- Syskon
- Spel
- Planerar pcw¹

Retas förekom två gånger bland dessa.

Tabell 2 visar chattenledningarna som angetts, oberoende av hur de rangordnats av deltagarna. 30 av deltagarna angav enbart en anledning till varför de chattar. Hur dessa fördelade sig visas i tabell 3. Angiven procent visar andelen av hela gruppen deltagare, d.v.s. 97 stycken.

Tabell 3

Fördelning av de olika syftena bland de som enbart angett ett syfte

Syfte	Antal deltagare
Skaffa nya vänner	1 (1,03%)
Flirta / prata sex	6 (6,19%)
Chatta med vänner du redan känner	11 (11,34%)
Diskutera ett intresse / lära sig mer om ett intresse	3 (3,09%)
Chatta med kändisar	0 (0%)
Fördriva tiden	7 (7,22%)
Annat, ange:	2 (2,06%)

11 av de 97 deltagarna, 11,3%, använder alltså chatten enbart till att chatta med vänner de redan känner.

De två som enbart valde alternativet ”Annat” angav ”Retas” och ”Kollade om det var kul”.

5.2 Definition av lögner

Ingen av osanningarna som presenterades i enkäten ansågs som lögner eller icke-lögner av samtliga deltagare. 13 av de 100 deltagarna som besvarade frågan ansåg att samtliga osanningar var lögner. Ytterligare en deltagare ansåg att samtliga osanningar var lögner, men denne deltagare besvarade inte en av delfrågorna, nämligen den om huruvida det är lögn att säga att man bor någon annanstans av säkerhetsskäl. Samtliga deltagarna ansåg att minst en av osanningarna var lögn.

Av de lögner som presenterades var scenariot med Anna, en chattare som låtsas vara sin äldre syster på chatten för att få uppmärksamhet från systemets vänner, det fall som av flest antal deltagare klassades som lögn. 94% ansåg att Annas osanning var en lögn. Den osanning som flest antal deltagare inte tyckte var en lögn var fallet med Emelie, som valt ett vilseledande alias där hon uppfattades som kille. 35% av deltagarna ansåg att Emelie ljög. I tabell 4 redovisas fördelningen mellan lögner och icke-lögner för samtliga scenarion.

¹ Pcw står för Practice ClanWar, vilket innebär att grupper av spelare, klaner, spelar mot varandra i dataspellet Counter-Strike, utan att resultaten offentliggörs. (<http://games.jubii.dk/cs/ordbog/?id=64#64> [Hämtad 03.04.15])

Resultat

Tabell 4

Fördelning mellan lögn och inte lögn i de olika scenarierna

Scenario (se bilaga 1)	Lögn Antal deltagare	Inte lögn Antal deltagare	Antal som svarat
Lisa (ålder)	88 (88%)	12 (12%)	100
Anders (kön för att skoja)	77 (77%)	23 (23%)	100
Sofia (hemstad)	52 (52,53%)	47 (47,47%)	99
Tobias (snygg)	49 (49%)	51 (51%)	100
Anna (systemns identitet)	94 (94%)	6 (6%)	100
Jakob (kön för åsikter)	70 (70,71%)	29 (29,29%)	99
Fredrik (arbete)	91 (91%)	9 (9%)	100
Emelie (Emil som alias)	35 (35%)	65 (65%)	100

Det verkar finnas ett samband mellan vad som kallas för lögn och hur fel deltagarna tycker att osanningen är. De osanningar som uppfattades som lögner av deltagarna fick i genomsnitt ett lägre betyg på frågan hur fel man anser att personen gör. Ett lågt betyg innebär att deltagaren tycker att osanningen är mycket fel, ett högt betyg innebär att osanningen inte alls är fel. Tabell 5 visar hur fel deltagarna i genomsnitt tycker att lögner respektive icke-lögner är. Kategorierna lögner och icke-lögner är skapade utifrån deltagarnas egna definitioner, vilket innebär att samma osanning kan ingå i båda grupperna, men för olika deltagare.

Tabell 5

Genomsnittligt "felhetsbetyg" för lögner respektive icke-lögner samt konfidensintervall för dessa. Standardavvikelsen inom parentes.

	Fel när någon annan gör det Betyg	Fel att göra det själv Betyg
Lögner	2,94 (1,74) KI95%: 2,79-3,09	2,94 (1,87) KI95%: 2,78-3,09
Ej lögner	5,09 (1,27) KI95%: 4,93-5,25	4,80 (1,55) KI95%: 4,61-5,00

Tabellen visar att osanningar som inte klassas som lögner inte heller anses vara något större fel att använda. Konfidensintervallen visar att skillnaden i "felhetsbetyg" mellan lögner och icke-lögner är signifikant.

I tabell 6 redovisas hur fel deltagarna i genomsnitt tycker att det är att tala osanning i de olika scenarierna, oavsett om de betraktar dem som lögn eller inte. Ett lågt betyg innebär mer fel än ett högt.

Tabell 6

Genomsnittligt "felhets-betyg" för de olika scenarierna. Standardavvikelsen inom parentes.

Scenario (se bilaga 1)	Fel när någon annan gör det Betyg	Fel att göra det själv Betyg
Lisa (ålder)	3,37 (1,74)	3,67 (1,93)
Anders (kön för att skoja)	3,68 (1,88)	3,64 (2,01)
Sofia (hemstad)	4,87 (1,41)	4,91 (1,41)
Tobias (snygg)	4,59 (1,60)	4,60 (1,65)
Anna (systemns identitet)	1,71 (1,10)	1,94 (1,38)
Jakob (kön för åsikter)	3,44 (1,78)	2,69 (1,87)
Fredrik (arbete)	2,72 (1,70)	2,86 (1,85)
Emelie (Emil som alias)	4,35 (1,64)	3,72 (1,82)

Resultat

Anna, som använder sin systers identitet på chatten, är den osanning som ses som mest fel av deltagarna. Sofia säger att hon bor någon annanstans, och det är den osanningen som är mest accepterad. De flesta deltagare anger ingen skillnad mellan hur fel det är att använda en osanning själv och när någon annan gör det. Av de 808 enkätsvaren (101 deltagare * 8 scenarion) var 797 kompletta svar. 485 (60,85%) av dessa hade ingen skillnad mellan hur fel osanningen är om man använder den själv eller om någon annan gör det. 138 (17,31%) ansåg att det känns mindre fel att gör det själv än om någon annan gör det och 174 (21,83%) ansåg att det känns mer fel att göra det själv.

5.3 Att ljuga själv

Deltagarna fick för varje scenario frågan huruvida de själva någon gång gjort som personen. Tabell 7 visar resultatet på den frågan.

Tabell 7

Fördelning mellan de som ljugit och de som inte ljugit som de olika scenarierna

Scenario (se bilaga 1)	Har ljugit Antal deltagare	Har inte ljugit Antal deltagare	Antal som svarat
Lisa (ålder)	53 (55,21%)	43 (44,79%)	96
Anders (kön för att skoja)	56 (57,73%)	41 (42,27%)	97
Sofia (hemstad)	45 (46,39%)	52 (53,61%)	97
Tobias (snygg)	25 (25,77%)	72 (74,23%)	97
Anna (systemns identitet)	10 (10,53%)	85 (89,47%)	95
Jakob (kön för åsikter)	25 (25,77%)	72 (74,23%)	97
Fredrik (arbete)	11 (11,46%)	85 (88,54%)	96
Emelie (Emil som alias)	43 (44,79%)	53 (55,21%)	96

Resultatet visar att den lögn som flest använt sig av är den som scenariet med Anders visar. Det innebär att man låtsas vara av ett annat kön för att driva med andra chattare. Denna lögn och Lisas, som går ut på att man låtsas vara äldre (eller yngre) för att fler ska vilja chatta med en, är de två av lögnerna som över hälften av deltagarna använt. Annas och Fredriks lögner är minst vanliga att använda bland deltagarna. Annas lögn innebär att använda någon annans (riktig persons) identitet, och Fredrik ljuger om sitt arbete för att imponera.

Det är också intressant att titta på huruvida deltagarna ljuger om sådant de själva kallar lögner, eller om de anser att det de själva använder är icke-lögner. Tabell 8 visar förhållandet mellan lögner/icke-lögner och vad det ljugs om. Det totala antalet osanningar är 808, eftersom varje deltagare har 8 osanningar att ta ställning till. 11 av dessa har inte besvarats, varför totalsumman blir 797.

Tabell 8

Fördelning mellan vilken typ av osanningar deltagarna använt

	Har ljugit Antal osanningar	Har ej ljugit Antal osanningar
Lögner	147 (18,44%)	408 (51,19%)
Ej lögner	121 (15,18%)	121 (15,18%)

Tabellen visar att det vanligaste var att deltagarna uppfattade en osanning som lögn, men att de inte ljugit på det sättet själva. 51,19 % av alla osanningar i enkäten uppfattades på det här sättet. Det är dock så att av de osanningar som använts av deltagarna ses mer än hälften ändå som lögner av den egna personen.

Resultat

De osanningar som deltagarna angav att de ljugit om ansågs över lag vara mindre fel än de lögner de inte använt själva. I tabell 9 åskådliggörs detta. Ingen hänsyn har tagits till huruvida osanningarna ses som lögner eller ej. Ju högre betyg, desto mindre fel anses osanningen vara. Av konfidensintervallen framgår att det finns en signifikant skillnad mellan hur fel osanningar anses vara om deltagarna själva använt dem jämfört med de osanningar som de inte har använt.

Tabell 9

Betyg på använda och inte använda osanningar, samt konfidensintervall för dessa. Standardavvikelsen inom parentes.

	Fel när någon annan gör det Betyg	Fel att göra det själv Betyg
Har använt	4,57 (1,60) KI95%: 4,37-4,76	4,67 (1,66) KI95%: 4,47-4,87
Har ej använt	3,10 (1,83) KI95%: 2,94-3,26	2,92 (1,86) KI95%: 2,76-3,08

5.4 Förändring av självet

Den sista delen av enkäten handlar om självet. De deltagare som aldrig chattat deltar inte i den här delen av undersökningen.

Deltagarna har här fått ange hur väl olika egenskaper stämmer in på dem själva, dels i en chattsituation och dels IRL. Skillnaden mellan de båda situationerna har sedan beräknats för varje person, och den genomsnittliga skillnaden för de olika egenskaperna redovisas i tabell 10. Vilket håll skillnaderna går åt har inte behandlats, då vi endast är intresserade av att veta om en skillnad finns, snarare än hur den ser ut.

Tabell 10

Genomsnittlig skillnad mellan egenskaper på chatt och IRL. Standardavvikelsen inom parentes.

Egenskap	Genomsnittlig skillnad	Konfidensintervall (95%)
Blyg	1,32 (1,28)	1,07-1,58
Pratsam	0,948 (1,04)	0,738-1,06
Ofta ironisk	0,758 (0,977)	0,561-0,954
Tråkig	0,598 (0,837)	0,430-0,766
Trevlig	0,781 (1,04)	0,571-0,991
Skrytsam	0,866 (1,13)	0,638-1,09
Lätt för att ta kontakt	0,969 (1,13)	0,742-1,20
Bra lyssnare	0,804 (1,08)	0,588-1,02

Blyg är den egenskapen som varierar mest mellan chatten och IRL, och tråkig varierar minst bland de nämnda egenskaperna.

Sex av de 97 deltagarna angav exakt samma svar på de båda frågorna. De var alltså de enda som inte visade någon skillnad mellan chatten och IRL.

Den genomsnittliga skillnaden var i samtliga fall utom för egenskapen blyg mindre än ett, vilket tyder på att deltagarna inte upplever att det aktiva självet ändras särskilt mycket. Konfidensintervallet visar dock att samtliga värden är signifikanta. De är skilda från noll, vilket innebär att en skillnad finns mellan hur deltagarna upplever sig själva på chatten och IRL.

Deltagarna har delats in i två grupper, där den ena gruppen utgörs av de 68 personer som angav en sammanlagd skillnad på 8 eller mindre. Eftersom det var 8 egenskaper i enkäten innebär det att personerna i gruppen har en genomsnittlig skillnad på ett eller mindre om man slår ut det på de olika egenskaperna. 29 personer ingår i den andra

Resultat

gruppen, som utgörs av de deltagare som har en genomsnittlig skillnad på mer än ett, d.v.s. en sammanlagd skillnad på mer än 8. Dessa personer har en sammanlagd skillnad på mellan 9 och 21. Största möjliga sammanlagda skillnad är 40 (8 egenskaper * 5 stegs skillnad). Dessa två gruppers skillnader vad det gäller hur ofta de chattar åskådliggörs i tabell 11. De som aldrig chattat svarar överhuvudtaget inte på dessa frågor, därför finns det alternativet inte med i tabellen.

Tabell 11

Fördelning av hur ofta deltagarna i de olika grupperna chattar

Genomsnittlig chattfrekvens	Liten skillnad Antal deltagare	Stor skillnad Antal deltagare
Mer än en timme /dag	16 (23,53%)	8 (27,59%)
1-7 timmar / vecka	22 (32,35%)	5 (17,24%)
1-4 timmar i månaden	10 (14,71%)	5 (17,24%)
Mindre än en timme i månaden	20 (29,41%)	11 (37,93%)

I gruppen som uppvisar en liten eller ingen skillnad chattar många 1-7 timmar i veckan. I gruppen med stor skillnad är ”mindre än en timme i månaden” det vanligaste alternativet. I övrigt visar inte tabellen några tydliga trender mellan de två grupperna med avseende på hur ofta de chattar. I gruppen med stora skillnader finns dock ett visst mönster som visar att deltagarna i gruppen antingen chattar väldigt ofta eller väldigt lite. I gruppen med små skillnaderna är istället deltagarna något mer jämnt fördelade över de olika alternativen.

Det är också möjligt att det finns skillnader mellan de båda grupperna när det gäller varför de chattar. Tabell 12 visar hur många av deltagarna i varje grupp som chattar av de olika anledningarna. Precis som i tabell 2 visas antalet förekomster. För de deltagare som valt samtliga alternativ har enbart de tre första tagits med.

Tabell 12

Fördelning av olika syften med chattande uppdelat i de båda grupperna

Syfte	Liten skillnad Antal förekomster	Stor skillnad Antal förekomster
Skaffa nya vänner	25 (36,76%)	8 (27,59%)
Flirta / prata sex	18 (26,47%)	12 (41,38%)
Chatta med vänner du redan känner	49 (72,06%)	22 (75,86%)
Diskutera ett intresse	16 (23,53%)	4 (13,79%)
Chatta med kändisar	0 (0%)	0 (0%)
Fördriva tiden	37 (54,41%)	17 (58,62%)
Annat, ange:	5 (7,35%)	1 (3,45%)

Tabellen visar att ”skaffa nya vänner”, ”diskutera ett intresse” och ”annat” är populärare alternativ i gruppen som inte ändras nämnvärt mycket. I gruppen med stora skillnader är å andra sidan ”flirta/prata sex” en betydligt populärare anledning till att chatta. De övriga syftena är ungefär lika populära i de båda grupperna.

Tabell 13 visar huruvida deltagarna själva anser att de är olika beroende på i vilken kontext de befinner sig i. Frågan är om deltagarna upplever att de är mer sig själva på chatten eller IRL.

Det är få personer som känner sig mer sig själva på chatten, men mellan de andra tre grupperna fördelade sig deltagarna jämt. Två av de 97 deltagarna som skulle svara på frågan har inte tagits med i tabellen. En av dessa angav både att personen var olika på

Resultat

chatten och IRL, och mer sig själv IRL. Den andra har strukits på grund av att alternativet som valts kraftigt motsägs av de exempel personen ger i nästa fråga.

Tabell 13

Kontext där deltagarna är mest sig själva

Alternativ	Antal deltagare
Mer mig själv på chatten	4 (4,21%)
Jag är lika på chatten och IRL	30 (31,58%)
Jag är olika på chatten och IRL, men i båda fallen är jag mig själv	33 (34,74%)
Mer mig själv IRL	28 (29,47%)

Bland de 11 personer som enbart använder chatten till att chatta med vänner de redan känner var det ingen som sa sig vara mer sig själv på chatten. 2 personer menade att de är mer sig själva IRL, 4 personer hävdade att de är olika på chatten och IRL men i båda fallen sig själv, och 5 personer sa sig vara lika i de båda kontexterna.

Även här kan det vara intressant att dela in deltagarna i de grupper som använts tidigare, d.v.s. de med stor respektive liten skillnad mellan egenskaperna IRL och på chatten. I tabell 14 redovisas detta.

Tabell 14

Kontext där deltagarna är mest sig själva uppdelat i de båda grupperna

Alternativ	Liten skillnad	Stor skillnad
	Antal deltagare	Antal deltagare
Mer mig själv på chatten	2 (2,99%)	2 (7,14%)
Jag är lika på chatten och IRL	27 (40,30%)	3 (10,71%)
Jag är olika på chatten och IRL, men i båda fallen är jag mig själv	22 (32,84%)	11 (39,29%)
Mer mig själv IRL	16 (23,88%)	12 (42,86%)

I tabellen ses att alternativet att vara lika på chatten och IRL är mycket vanligt i gruppen som i den tidigare frågan visat en liten eller ingen skillnad, men inte alls lika vanligt i den andra gruppen. Deltagarna som menar att de är mer sig själva i någon av kontexterna utgör en större del av gruppen med stor skillnad än gruppen med liten. Att anse sig vara olika i kontexterna men i båda fallen sig själv är dock ungefär lika vanligt i de båda grupperna.

De som angett att det finns en skillnad i hur de upplever sig själva mellan chatten och IRL ombads att ge tre exempel på detta. 27 av de 97 deltagarna skrev något på denna fråga. Samtliga svar återfinns i bilaga 2. Över lag handlade kommentarerna om att det är lättare att prata på chatten och man är inte lika blyg. Någon menade att han blir mer skrytsam och självsäker på en chatt. En annan ansåg att chatten och IRL överhuvudtaget inte går att jämföra. De uppfattade skillnaderna verkar vara relativt lika oavsett var man anser sig vara mest sig själv. Inom alla tre kategorierna finns exempelvis deltagare som säger att man pratar mer på chatten än IRL.

6. Analys och diskussion

Frågorna som undersökningen främst syftar till att besvara är tre stycken:

- Vad definieras som lögner på chatter?
- Ljuger chattare om sådant som de själva definierar som lögner?
- Ändras det aktiva självet när man chattar?

Dessa kan, i alla fall till viss del, besvaras med hjälp av den enkätundersökning som gjorts.

6.1 Olika chatter

I enkäten fanns frågan ”Vilken/vilka chatter chattar du oftast på?”. Resultatet på denna fråga har presenterats mycket kort och odetaljerat. En anledning till det är att svaren i vissa fall var mycket otydliga. Många uppgav exempelvis att de chattar på msn, där några svarade msn messenger, några msn.se och några msn.com förutom den stora grupp som bara skrev msn. MSN Messenger är ett chattprogram man kan ladda hem från msn:s hemsida och sedan chatta med personer man lagt upp på en speciell lista med kontakter. På msn.se och på msn.com finns dock även en vanlig chatt, och det går inte att utesluta att det är denna som åsyftas av vissa av deltagarna. Resultatet på denna fråga ger alltså ingen otvetydig information. Det man kan säga är att chattprogram såsom MSN Messenger och ICQ verkar vara mycket populära. Att beskriva närmare hur populärt är emellertid omöjligt i och med denna osäkerhet.

6.2 Vad definieras som lögner?

Vrijs (2000) definition innebär att lögner är de osanningar som framförs medvetet och utan förvarning med avsikt att lura någon att tro något som man själv inte tror är sant. Samtliga scenarion i enkäten borde klassas som lögner enligt denna definition. Undantaget är ifall chatten är en miljö där osanningar förväntas. Ingen av deltagarna ansåg dock att samtliga osanningar var icke-lögner, vilket borde vara fallet om osanningar är helt och hållet förväntat och accepterat. De personer som ansåg att samtliga osanningar var lögner chattade olika mycket. Något fler tillhörde kategorin som chattar mindre än en timme i månaden (5 personer), men mellan de övriga kategorierna var fördelningen helt lika (2 personer i varje kategori). Eftersom kategorierna från början innehöll olika många deltagare så innebär naturligtvis inte lika många deltagare i varje grupp en jämn fördelning. Exempelvis ansåg hälften (2 av 4) av deltagarna som aldrig chattat att samtliga osanningar är lögner. Intressant är ändå att samtliga kategorier är representerade bland gruppen med den stränga lögn-tolkningen. Det verkar alltså inte vara självklart att de som chattar mest också anser att osanningar kan framföras utan att ljuga.

Resultatet på frågan om vilka av scenarierna som uttryckte lögner visar att Anna är den som flest anser ljuger, vilket kanske inte är så konstigt. Anna ljuger på ett uppenbart sätt. Hon säger sig vara sin syster, som många på chatten redan känner. Emelie däremot, som fick minst antal lögnröster, ljuger aldrig rent ut. Hon kallar sig visserligen Emil, men om någon skulle fråga om hennes egentliga identitet skulle hon säga som det är. Det är inte konstigt att detta inte ses som lögn på chatten. Emelies osanning faller ändå under Vrijs definition, eftersom hon är medveten om att de övriga chattarna tror att hon är något som inte är sant. Tobias osanning är den förutom Emelie som majoriteten klassar som en icke-lögn. Tobias säger sig vara snyggare än

han anser sig vara. Inte heller det är en solklar lögn ens IRL, även om det faktiskt faller under Vrijs definition. Tobias framför en lögn på det sättet att det han förmedlar är något som skiljer sig från det verkliga självet. Alla vet dock att snygghet är en fråga om tyckande och ingen objektiv sanning. Det kan vara en anledning till att deltagarna inte tycker att Tobias ljuger. Det kan naturligtvis också vara så att det ingår i chattandets kultur att överdriva positiva sidor hos sig själv, och att det därför inte ses som en lögn. Detta motsägs dock av fallet med Fredrik. Han säger att han är chef på ett stort företag för att imponera på de andra chattarna. Till viss del påminner detta om Tobias, men Fredriks beteende är på chatten en lögn enligt en mycket stor del av deltagarna. Att överdriva och låtsas att man är bättre än man är verkar alltså vara accepterat för Tobias men inte för Fredrik.

Annas osanning är den enda som påverkar någon i personens närhet IRL. Anna ljuger inte bara för de andra chattarna, det hon gör skadar även hennes syster. Kanske är det så att personer utanför Internet ses som värre att såra än personer på chatten.

Vrijs definition på lögner har här använts som jämförelse, men naturligtvis vet vi inte om deltagarna håller med Vrij ens IRL. Vi kan alltså inte utgå från att deltagarna skulle ha ansett att samtliga osanningar var lögner IRL. Det är mycket möjligt att deltagarna har en likvärdig bedömningsgrund i de båda miljöerna, det framgår inte av undersökningen.

6.2.1 Fel

Det framkom även att lögner ses som mer fel än icke-lögner. Ordet lögn har en mycket negativ klang, så det är kanske inte så konstigt. Det vore däremot intressant att veta om det är så att en osanning är lögn för att den är fel eller om den är fel för att det är en lögn. Fallet med Anna pekar mot det första alternativet. Anna ljuger inte mer än någon annan. Hon säger att hon är någon hon inte är, men det gör även de andra. Anledningen till att hon fått fler lögnröster är antagligen att det hon gör faktiskt är mer fel och gör mer skada än de andras osanningar. Även fallet med Sofia tyder på det. Sofia säger att hon bor i Göteborg trots att hon bor i Skövde. Sofias osanning uppfyller alla krav för att en osanning ska vara lögn, och det är svårt att säga att hon talar sanning. Ändå väljer många att anse att Sofia inte ljuger. Här måste motivet spela in. Sofia har en bra anledning till att tala osanning. Hon gör det för att känna sig säkrare, vilket enligt många är en moraliskt sett korrekt handling.

Det flesta deltagarna anser inte att det är någon skillnad mellan hur fel det är att använda en osanning själv och att någon annan gör det. Man skulle kunna tänka sig att vi hade en självtjänande bias som gör att vi rättfärdigar vårt eget ljugande lättare än någon annans. Resultatet tyder alltså inte på det, men eftersom enkäten inte var utformad för att studera något sådant går det inte att utesluta. Frågorna låg precis efter varandra och var utformade på precis samma sätt. Många har därmed, kanske utan att tänka efter, kryssat i samma ruta på de båda frågorna.

På chatten är det mycket svårt att upptäcka lögner. Osanningarna i enkäten presenteras på ett sätt som skiljer sig mycket från chatten. Även om situationerna är lätta att sätta sig in och mycket väl kan förekomma på en chatt så är de andra chattarna vanligtvis helt ovetande om lögnen och motivet bakom. Andersson (1984, i Markus & Wurf, 1987) påpekar att om man vet en persons tankar och motiv bakom en handling bedömer man agerandet på liknande sätt som man skulle bedöma sig själv. I enkäten ges en kort beskrivning till motivet bakom lögnen. Deltagarna får veta att Anders motiv till att låtsas vara tjej är att driva med andra medan Jakob har motivet att kunna uttrycka sina känslor. Lite av det Andersson pratar om kan alltså uppstå. Det

kan bidra till att osanningarna ses som lika fel om de uttrycks av personen i enkäten eller deltagaren. Motiven är dock så öppna och abstrakta att denna teori inte kan styrkas. Det framgår exempelvis inte varför Anders vill driva med människor på det sättet eller varför Jakob känner att han behöver vara tjej för att prata öppet om vad han känner.

Det är också så, som Markus och Wurf (1987) diskuterar, att ju mindre man vet om en person desto mer utgår man från sig själv i sin bedömning. Det kan göra att skillnaden mellan personen i enkäten och den egna personen blir liten. Deltagarna kanske helt enkelt utgår från sig själva även när de avgör hur fel det är när personen i enkäten använder osanningen.

6.3 Vad ljuger man om?

Anders och Lisas lögner är de som används oftast bland deltagarna. Över hälften av deltagarna har någon gång ljugit på samma sätt som de. Anders låtsas att han är tjej och Lisa ljuger om sin ålder. Anders ljuger bara för att driva med folk. Jakob har ett mer seriöst motiv till att "byta kön", men det är inte alls lika vanligt bland deltagarna. Detta indikerar att chatten kanske främst ses som en fritidsyssla utan större djup. Det är ett ställe dit man går och har kul på ett ganska oseriöst sätt; en lekplats eller maskerad snarare än en arena för djupa samtal och ärliga känslor. Det här är dock individuellt och naturligtvis finns det även andra typer av människor på chatten. Jakobs lögn består i att han säger sig vara tjej, men han gör det för att uttrycka en annan del av sitt självkoncept. Han har ett självbegrepp som säger att han är känslig och har vissa åsikter, men detta är sällan aktivt då han inte vågar stå för det IRL. Det kan naturligtvis vara så att deltagarna gör på liknande sätt, d.v.s. använder en annan identitet för att få utlopp för sina självbegrepp, men de gör det alltså inte i särskilt stor utsträckning genom att byta kön.

Det verkar vara en stor skillnad på hur fel osanningar är som man har använt och osanningar som man inte har använt. Inte heller här vet vi vilket som bestämmer det andra. Det kan vara så att osanningar som är fel inte används. Men det kan också vara så att osanningar som används av en själv ses inte som fel. Många har visat att vi utgår från oss själva när vi bedömer andra (se exempelvis Markus & Smith, 1981; Katz & Allport, 1931, i Markus & Smith, 1981; Dunning & Cohen, 1992, i Kunda, 1999; Dunning & Hayes, 1999). Det kan alltså vara så att de osanningar vi själva använder ser vi som normala att använda, och det blir därmed inget större moraliskt problem.

En hypotes var att de osanningar man använder själv oftast inte klassas som lögner. Så visade sig inte vara fallet. Bland de osanningar som används klassas över hälften som lögner. Av de osanningar som klassades som lögner används dock bara 147, medan 408 inte används. Av de osanningar som inte är lögner används hälften. När man ljuger anser man ändå att det är lögner man använder. Att ljuga är därmed ett medvetet val.

6.4 Ändras det aktiva självet?

När det aktiva självet ändras aktiveras olika självbegrepp som man har. För att det aktiva självets förändring ska upptäckas med hjälp av enkätens fråga där deltagarna skulle ange hur väl olika egenskaper stämmer in på dem krävs med andra ord att personerna har självbegrepp gällande de olika egenskaperna. Det måste alltså vara egenskaper som de har en uppfattning om i sin självbild, men de får heller inte vara så starka och viktiga för personen att de utgör ett självschema. Självschema är så

Analys och diskussion

viktiga att de alltid är närvarande i självet, och ändras alltså inte även om det aktiva självet gör det. Egenskaperna i enkäten är vanliga karaktärsdrag som ofta använts i vardagligt tal för att beskriva människor. Det är alltså inte troligt att deltagarna varken har självbegrepp eller självskeman innehållande dessa. Att vissa kan ha självskeman för någon eller några av egenskaperna kan däremot inte uteslutas.

Det var inte många av deltagarna som bedömde sig vara helt lika på chatten och IRL när det gällde att värdera hur mycket av varje egenskap de har i de olika situationerna. Samtidigt var den genomsnittliga skillnaden liten, endast egenskapen blyg hade en genomsnittlig skillnad på över 1 steg på den 6-gradiga skalan. 29 av de 97 personerna hade en genomsnittlig skillnad på över 1 om man slår ut det på samtliga egenskaper. Denna grupp består till 38 % av deltagare som chattar mindre än en timme i månaden och till 28 % av deltagare som chattar mer än en timme om dagen. Man skulle kunna tro att det är chattare som chattar ofta som ändras mest, då de är vana vid kulturen på chatten och borde kunna ha skapat en "Internet-identitet" som skiljer sig från livet IRL. Man kan å andra sidan tänka sig att personer som chattar sällan och inte är så vana vid kulturen tar det mindre seriöst och därför inte är som vanligt. Naturligtvis är detta möjliga förklaringar för specifika fall, något generellt mönster har inte hittats.

Det som egentligen mättes här var hur deltagarna upplevs att de ändras. Det är inte nödvändigtvis samma sak som att det aktiva självet verkligen ändras. Det aktiva självet ändras ofta utan att vi är medvetna om det. Att de flesta av deltagarna ansåg att de är annorlunda beroende vilken kontext de befinner sig i pekar på att skillnaden i det aktiva självet är stor. Att de är medvetna om det aktiva självets förändring kan bero på att chatten är en mycket specifik kontext som skiljer sig mycket från livet utanför Internet. Det är en skarp gräns mellan de båda miljöerna och inträdet i den ena eller andra är ett medvetet val.

När det gäller varför de olika grupperna (mycket respektive liten skillnad) chattar finns vissa skillnader. För de som inte uppvisar stora skillnader är anledningarna "Skaffa nya vänner" och "Diskutera ett intresse / lära sig mer om ett intresse" populärare alternativ än vad de är i gruppen där stora skillnader uppvisas. Dessa syften med chattande kan ses som relativt seriösa. Är man ute efter att verkligen skaffa nya vänner försöker man nog vara sig själv, i det självet man känner sig själv IRL. Att diskutera ett intresse på chatten är också ett seriöst syfte där man inte har någon anledning att ändra självet mot hur man är IRL.

För de som uppvisar stora skillnader är istället "Flirta / prata sex" ett mycket mer populärt alternativ procentuellt sett än vad det är i den andra gruppen. Detta kanske inte är så konstigt. Många har lättare för att prata om sex på chatten med den anonymitet som Internet innebär, och gör det antagligen mer där än IRL. Den självbild man har IRL kanske därför inte passar lika bra på chatten. Men att flirta eller prata sex IRL kanske å andra sidan ger ett mycket annorlunda aktivt själv mot mer vanliga situationer IRL. Eftersom IRL är en mycket bred kontext som innefattar många olika aktiva själv är det troligt att deltagarna utgår från det mest typiska, d.v.s. sina självskeman som alltid är aktiva. Att deltagare som använder chatten till att flirta upplever sig som t.ex. mer pratsamma på chatten än IRL behöver alltså inte automatiskt betyda att deras självbild är påverkad av chattkontexten. Det kan istället vara så att självbilden är densamma som när de flirtar IRL men att det inte är den situationen de tänker på när de ombeds att bedöma hur de är IRL. Det aktiva självet är i så fall inte annorlunda mellan chatten och IRL, utan snarare mellan olika situationer i allmänhet. Det kan naturligtvis även vara så att man på chatten flirtar och pratar sex på ett sätt som man överhuvudtaget inte gör IRL, och då finns givetvis inte en

situation IRL som kan jämföras med. Hur det ligger till med detta, om det är chatten som gör att deltagarna uppfattar sig som annorlunda eller om syftet med chatten har stor påverkan, kan vi inte avgöra med hjälp av denna undersökning.

När deltagarna själva skulle avgöra om de är mer sig själva i någon av miljöerna fördelade sig rösterna relativt jämnt mellan ”lika på chatten och IRL”, ”olika på chatten och IRL, men i båda fallen sig själv” och ”mer sig själv IRL”. ”Mer mig själv på chatten” var det bara 4 deltagare som angav. Man skulle kunna tro att de som ändras minst är de som chattar med vänner de redan känner, men någon tydlig sådan trend visar inte resultatet. Här har enkäten dock en brist, vänner man redan känner kan dels vara vänner personen känner från IRL, men det kan också vara vänner som personen lärt känna på chatten. Dessa situationer har stora skillnader. När man chattar med vänner man lärt känna IRL borde man inte ändras nämnvärt av chattsituationen, och man borde inte ha lika lätt för att ljuga. Anonymiteten på Internet försvinner till viss del om man även träffas IRL. Vilken av dessa typer av vänner deltagarna har tänkt på vet vi givetvis inte, vilket gör det svårt att dra slutsatser om denna grupp.

När det gäller grupperna med stor respektive liten skillnad gällande egenskaperna, var resultatet på frågan om var de är mest sig själva väntat. Bland de med liten skillnad var ”Jag är lika på chatten och IRL” det vanligaste alternativet, vilket överensstämmer med föregående fråga. I gruppen med stor skillnad var det större del av deltagarna som angav att de var mer sig själva i någon av kontexterna än vad det var i gruppen med liten skillnad. Om man själv anser att man inte är lika mycket sig själv i någon av kontexterna kan det mycket väl vara så att det är lätt att definiera att man är mycket eller lite av de olika egenskaperna. Det beror på att man till viss del spelar en roll i kontexten där man inte är sig själv. Om det är så att personen inte är sig själv i den ena kontexten kan det innebära att det aktiva självet inte ändras trots att det kan verka så. Personen kanske spelar att han bryr sig om vissa saker som han egentligen inte gör. Detta ingår då inte i personens verkliga själv. Alternativet ”Jag är olika på chatten och IRL, men i båda fallen är jag mig själv” är ungefär lika vanligt i de båda grupperna. Om man valt det här alternativet men ändå inte ser det som att man ändrar sina egenskaper kan det bero på just att man är sig själv i båda situationerna. Det kan vara svårt att specificera sina egna egenskaper och när kontexten byts ut ändras också den egna normen för egenskaper i kontexten. Förflyttar man sig till en annan miljö är man själv fortfarande utgångsläget, och ingen konkret skillnad upplevs.

6.5 Slutsats

Till viss del har frågeställningarna besvarats. Här följer en sammanfattning av vad som framkommit gällande de specifika frågorna.

- Vad definieras som lögner på chatter?

Vrijs definition av vad lögn är tycks inte vara tillräcklig. Många av deltagarna har en mindre strikt tolkning än så. Det som främst tycks avgöra om en osanning är en lögn eller inte är hur fel man anser att personen gör genom att använda osanningen. En osanning som är mycket moraliskt fel definieras ofta som lögn.

- Ljuger chattare om sådant som de själva definierar som lögner?

Av de osanningar som chattare använder ansågs drygt hälften vara lögner av dem själva. Det är alltså så att många själva anser att de ljuger. Bland alla de osanningar som ansågs vara lögner har dock mindre än en tredjedel använts av deltagarna.

- Ändras det aktiva självet när man chattar?

Det verkar som att det aktiva självet ändras. Deltagarna känner själva att de blir annorlunda när de går in på en chatt. De ändras inte mycket, men alla utom sex anger någon skillnad. Att deltagarna själva känner av förändringen tyder på att den är relativt stor, då vi långt ifrån alltid märker själva att det aktiva självet ändras. Ett problem är dock att vissa anser vara mer sig själva i den ena eller andra kontexten. Detta kan innebära att några av dessa personer inte är sig själva i den andra kontexten, vilket i sin tur kan innebära att personens aktiva själv inte ändras, utan att det snarare är så att personen har en Internet-identitet som inte stämmer överens med det verkliga självet. En anledning till att bete sig på det sättet kan vara att man vill driva med andra chattare och ser chatten mer som en lek eller rollspel än som en kommunikationsform.

6.6 Metodproblem och begränsningar

Chattarna i undersökningen är i gymnasieålder, och samtliga kommer från samma stad, till och med samma skola. Det minskar naturligtvis undersökningens externvaliditet. Det kan inte uteslutas att undersökningen skulle ha fått ett annat resultat om den gjorts i en annan del av landet. Resultatet kan därför inte generaliseras till exempelvis andra geografiska platser eller andra åldersgrupper.

Till viss del har undersökningen lyckats besvara frågeställningarna, men en del har också misslyckats. Detta beror till stor del av den begränsning som en enkätundersökning innebär när det gäller att vara tydlig i vad som menas med vissa begrepp och liknande. Ett problem som redan tagits upp gäller alternativet ”Chatta med vänner du redan känner” i enkätens fråga gällande varför deltagarna chattar. Många deltagare valde detta alternativ, men det framgår inte om personerna som deltagarna chattar med är vänner de känner IRL eller från Internet.

En enkätundersökning där deltagarna inte själva fått välja om de ska delta eller inte kan innebära stora motivationsproblem. Deltagandet i undersökningen var frivilligt, och detta betonades vid undersökningstillfället, men deltagarna var inte delaktiga i studien förrän de skulle fylla i enkäten. Det är därför möjligt att vissa deltagare haft låg motivation att ge ett ärligt och komplett svar. En enkät medför alltid att det är lätt för deltagarna att ljuga om de önskar, något som naturligtvis inte kan uteslutas.

Det fanns 8 scenarion i enkäten och samtliga deltagare fick scenarierna i samma ordning. Frågorna i de olika scenarierna var lika, vilket dels leder till att det går snabbt för deltagarna att fylla i, men också att det kan upplevas som tjatigt i slutet. Det är därför möjligt att deltagarnas motivation var lägre för de scenarion som fanns långt bak i enkäten, och att dessa svar därför inte är helt korrekta.

6.7 Framtida studier

Det vore intressant att göra en liknande undersökning på andra grupper av chattare. Barnett m.fl. (2000) menar att hur vi ser på lögn bland annat beror på vår ålder, och Seiter, Brusckhe och Bai (2002) visar att personer från olika kulturer ofta har olika syn på lögn. Internet är i allra högsta grad en internationell företeelse och på många chatter finns chattare från olika kulturer. Det vore därför mycket intressant att kartlägga eventuella skillnader i ljugande och lögnattityder bland dessa. Information om detta kan även underlätta för dessa chattare, och minska risken för missförstånd.

Den här undersökningen har enbart undersökt chatter på Internet, men det skulle också vara intressant att undersöka om andra chatter, exempelvis SMS-chatter, har samma kultur när det gäller lögn. Chatter på Internet kan i sin tur delas upp, och skulle vara intressanta att undersöka var för sig. I den här undersökningen har mycket

Analys och diskussion

lite hänsyn tagits till vilka chatter deltagarna chattar på, men det kan tänkas att chattprogram såsom ICQ och MSN Messenger ger en annan typ av chattande än webchatter som exempelvis Aftonbladet.

Det aktiva självet skulle kunna undersökas närmare. Här har det aktiva självets föränderlighet diskuterats enbart med syfte att svara på huruvida det överhuvudtaget ändras i chatten. En studie som undersöker inte bara "att" utan hur det aktiva självet ändras skulle komplettera detta och ge en bredare bild av hur chatten fungerar.

Naturligtvis skulle denna studie kunna breddas och riktas mer mot acceptans av lögner eller eget ljugande och syftet med dessa. Det skulle exempelvis vara intressant att titta närmare på hur mycket lögner som chattare förväntar sig att andra använder på chatten.

I undersökningen behandlas inte hur mycket deltagarna ljuger IRL eller vad deras uppfattning är om osanningar utanför Internet. Det är tydligt att osanningar är vanligt förekommande bland de chattare som deltagit i undersökningen, men det går inte att dra några slutsatser om relationen mellan lögner IRL och på chatten. För att detta ska kunna göras måste kompletterande studier göras.

Referenser

- Augustinus, M. & Walker, I. (1995) *Social Cognition*. London: SAGE Publications.
- Barnett, M. A., Bariel, J. S., Burns, S. R., Sanborn, F. W., Christensen, N. E. & White, M. M. (2000) Perception of children who lie: influence of lie motive and benefit. *The Journal of Genette Psychology*, 161 (34), 381-383.
- Cornwell, B. & Lundgren, D.C. (2001) Love on the Internet: involvement and misrepresentation in romantic relationships in cyberspace vs. realspace. *Computers in Human Behavior*, 17, 197-211.
- Donath, J. S. (1999) Identity and deception in the virtual community. I: M. A. Smith & P. Kollock (red:er), *Communities in cyberspace* (s. 29-59). London: Routledge.
- Erikson, M. G. (1994) *Självvet – The self*. Opublicerat manuskript. Psykologiska Institutionen, Göteborgs Univesitet.
- Erikson, M. G. (2003) *Att översätta själv - Några funderingar i ett begreppsligt träsk*. Opublicerat manuskript. Högskolan i Skövde.
- Glicksman, E. (1995) The truth about lying. *Health & You*. Tillgänglig på Internet: <http://www.laurushealth.com/healthyliving/jul02mindbodylying.htm> [Hämtad 03.02.27].
- Jacquemot, N. (2002) *Inkognito: kärlek, relationer & möten på Internet*. Stockholm: Bokförlaget DN.
- Kagle, J. D. (1998) Are we lying to ourselves about deception? *Social Service Review*, 72 (2), 234-250.
- Kunda, Z. (1999) *Social cognition: making sense of people*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Markey, P. M. & Wells, S. M. (2002) Interpersonal perception in Internet chat rooms. *Journal of Research in Personality*, 36, 134-146.
- Markus, H. & Kunda, Z. (1986) Stability and malleability of the self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 858-866.
- Markus, H. & Smith, J. (1981) The influence of self-schema on the perception of others. I: N. Cantor & J. F. Kihlstrom (red:er), *Personality, cognition, and social interaction* (s. 233-262). Hillside, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Markus, H. & Wurf, E. (1987) The dynamic self-concept: A social psychological perspective. *Annual Rewiew og Psychology*, 38, 299-227.
- Repstad, P. (1999) *Närhet och distans*. Lund: Studentlitteratur.
- Seiter, J. S., Brusckke, J. & Bai, C. (Spring 2002) The acceptability of deception as a function of perceivers' culture, deceiver's intention, and deceiver-deceived relationship. *Western Journal of Communication*, 66(2), 158-180.
- Sjöberg, U. (2002) *Screen rites: a study of Swedish young people's use and meaning-making of screen-based media in everyday life*. Lund: Media and Communication Studies.
- Vrij, A. (2000) *Detecting lies and deceit: the psychology of lying and the implications for professional practice*. Chichester, UK: John Wiley & Sons Ltd.

Referenser

Vrij, A. (2002) Telling and detecting lies. I: N. Brace & H. Westcott (red:er), *Applying psychology* (s. 179-241). Milton Keynes: The Open University.

Webchat! Kajplats 305 (1996) Tillgänglig på Internet: <http://chat2.kajen.com/> [Hämtad 03.01.24].

Whitty, M. T. (2002) Liar, liar! An examination of how open, supportive and honest people are in chatrooms. *Computers in Human Behavior* 18, 343-352.

Bilaga 1

Kön: () man () kvinna
Ålder: _____ år

1. Hur ofta chattar du i genomsnitt?

- () Mer än en timme / dag
- () 1-7 timmar / vecka
- () 1-4 timmar i månaden
- () Mindre än en timme i månaden
- () Aldrig, har aldrig chattat

Har du **aldrig** chattat ska du endast svara på fråga nr 4.

2. Vilken/vilka chatter chattar du oftast på?

Ange namnet på chatten/chatterna, och gärna adress om du kan och vill.

3. Varför chattar du oftast?

Du kan välja flera alternativ men gradera då med siffror, där 1 är det du gör oftast.

- ___ Skaffa nya vänner
- ___ Flirta / prata sex
- ___ Chatta med vänner du redan känner
- ___ Diskutera ett intresse / lära sig mer om ett intresse
- ___ Chatta med kändisar (t.ex. utröstad Robinson-deltagare, aktuell TV-kändis etc.)
- ___ Fördriva tiden
- ___ Annat, ange: _____

4. Tänk dig in i följande situationer, och ta ställning till frågorna.

Lisa, 14 år, hävdar på chatten att hon är 18 år för att de äldre killarna ska vilja chatta med henne.

Skulle du kalla detta en lögn?
() Ja () Nej

Anser du att det Lisa gör är fel? (Kryssa i den ruta på skalan du anser stämma.)
Mycket fel Inte alls fel

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?
Mycket fel Inte alls fel

Har du någon gång sagt att du är äldre (eller yngre) för att fler (eller en viss typ av människor) ska vilja chatta med dig?
() Ja () Nej

Anders låtsas på chatten att han är tjej för att han tycker det är roligt att driva med andra killar.

Skulle du kalla detta en lögn?
() Ja () Nej

Bilaga 1

Anser du att det Anders gör är fel?

Mycket fel Inte alls fel

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?

Mycket fel Inte alls fel

Har du någon gång sagt att du är av ett annat kön för att driva med andra chattare?

Ja Nej

Sofia säger på chatten att hon kommer från Göteborg trots att hon egentligen bor i Skövde, för hon tycker det känns tryggare att inte avslöja för mycket om sig själv.

Skulle du kalla detta en lögn?

Ja Nej

Anser du att det Sofia gör är fel?

Mycket fel Inte alls fel

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?

Mycket fel Inte alls fel

Har du någon gång sagt att du bor någon annanstans för att det känns säkrare på chatten?

Ja Nej

Tobias kallar sig "Snygg kille" på chatten och säger att han är jättesnygg, trots att han inte tror att någon tycker att han är snygg.

Skulle du kalla detta en lögn?

Ja Nej

Anser du att det Tobias gör är fel?

Mycket fel Inte alls fel

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?

Mycket fel Inte alls fel

Har du någon gång sagt att du är snyggare än du är för att fler (eller en viss typ av människor) ska vilja chatta med dig?

Ja Nej

Anna låtsas vara sin storasyster Malin när hon chattar, och använder hennes alias, som Malin brukar använda på samma chatt. Det gör att chattarna tror att Anna är Malin, och på så sätt får Anna mer uppmärksamhet eftersom många känner Malin på chatten.

Skulle du kalla detta en lögn?

Ja Nej

Anser du att det Anna gör är fel?

Mycket fel Inte alls fel

Bilaga 1

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?

Mycket fel Inte alls fel

Har du någon gång sagt att du är en annan (riktig) person för att fler (eller en viss typ av människor) ska vilja chatta med dig?

Ja Nej

Jakob låtsas att han är tjej när han chattar, för han känner sig mer bekväm i det. I den rollen vågar han vara känsligare och uttrycka åsikter som han annars inte vågar stå för.

Skulle du kalla detta en lögn?

Ja Nej

Anser du att det Jakob gör är fel?

Mycket fel Inte alls fel

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?

Mycket fel Inte alls fel

Har du någon gång hittat på en identitet för att kunna uttrycka dina åsikter på chatten?

Ja Nej

Fredrik har ett lågavlönat arbete, men på chatten säger han att han är chef på ett stort företag, för att imponera på de andra chattarna.

Skulle du kalla detta en lögn?

Ja Nej

Anser du att det Fredrik gör är fel?

Mycket fel Inte alls fel

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?

Mycket fel Inte alls fel

Har du någon gång sagt att du är rikare eller mer framgångsrik för att imponera på andra chattare?

Ja Nej

Emelie kallar sig för Emil när hon chattar. Egentligen är det hennes katt som heter Emil. Skulle hon få frågan om hon var tjej eller kille skulle hon vara ärlig och säga att hon har valt sin katts namn, men alla utgår från att hon är kille och det trivs hon med.

Skulle du kalla detta en lögn?

Ja Nej

Anser du att det Emelie gör är fel?

Mycket fel Inte alls fel

Hur skulle det kännas att göra på det sättet själv?

Mycket fel

--	--	--	--	--	--

 Inte alls fel

Har du någon gång kallat dig för något missvisande på chatten och struntat i att förtydliga detta?

Ja Nej

5. Ta ställning till hur mycket du anser att egenskaperna nedan stämmer in på dig, i en chatsituation, och kryssa i ett alternativ på skalan.

Vänster på skalan är ”stämmer inte alls”, höger är ”stämmer mycket bra”.

Egenskaper på chatten...

	Stämmer inte alls	Stämmer mycket bra												
Blyg	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Pratsam	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Ofta ironisk	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Tråkig	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Trevlig	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Skrytsam	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Lätt för att ta kontakt	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Bra lyssnare	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						

6. Ta ställning till hur mycket du anser att egenskaperna nedan stämmer in på dig, utanför Internet (IRL - in real life), och kryssa i ett alternativ på skalan.

Vänster på skalan är ”stämmer inte alls”, höger är ”stämmer mycket bra”

Egenskaper i vanliga fall...

	Stämmer inte alls	Stämmer mycket bra												
Blyg	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Pratsam	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Ofta ironisk	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Tråkig	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Trevlig	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Skrytsam	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Lätt för att ta kontakt	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						
Bra lyssnare	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>							<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						

7. Upplever du att du är mer dig själv på chatten eller IRL (in real life)?

- Mer mig själv på chatten
- Jag är lika på chatten och IRL
- Jag är olika på chatten och IRL, men i båda fallen är jag mig själv
- Mer mig själv IRL

Om du svarat att det finns en skillnad, ge tre exempel:

Tack för din medverkan!

Svar på del två av fråga 7

”Om du svarat att det finns en skillnad, ge tre exempel”

1. Mer mig själv på chatten

- 1. Man vågar säga mer på chatten än i vanligt fall. 2. Man gör massa saker på chatten som man inte brukar göra. 3. Man är helt enkelt inte sig själv på chatten.²
- Inte lika blyg, mer pratsam, inte tråkig
- ”Pratar” annorlunda. Vågar lite mera. ”Pratar” mera.

3. Jag är olika på chatten och IRL, men i båda fallen är jag mig själv.

- Alla behöver inte veta vem man är, lättare när folk inte ser hur jag uttrycker mina känslor.
- Jag vågar säga saker som jag inte vågar i IRL.
- Jag är mer pratsam och vågar berätta mer.
- Jag vågar säga saker som jag IRL kanske inte skulle våga.
- Men man brukar ju skryta för att man ska få mer kontakt med tjejer.
- Ännu lättare att ta kontakt, blir på en armlängds avstånd.
- På chatten kan man visa sin personlighet efter vad man känner just då. IRL förväntar sig folk att man ska vara som man alltid är och det känns svårare att släppa fram andra sidor än de som de känner.
- Är inte lika blyg. Lättare att prata med. Porrigare (på chatten).
- Två olika personligheter som liknar varandra.
- Mer skrytsam, mer självsäker, lättare att ta kontakt på Internet.
- Beror på situationen, hur man handlar, kan ej ge tre exempel, mer blyg i verkligheten kanske. Lycka till med ditt arbete!
- Inte lika blyg. Lättare att prata. ”Lyssnar” väl inte lika mkt.
- Vissa gånger säger jag saker på chatten som jag inte skulle säga IRL. Jag kan vara väldigt ironisk på chatten. Jag får alltid fram min åsikt IRL kanske inte alltid på chatten.
- På chatten kan man t ex förlöjliga sig själv för att lätta stämningen, mer rakt på sak, frihet.
- Tycker inte det går att jämföra chat och IRL!
- Jag har svårare att kommunicera med folk IRL.
- IRL pratar jag inte sex med främmande människor.
- Mer ”gå på” i chatten. Driver mer med folk i chatten. Lyssnar sällan på folk jag inte känner i chatten.

4. Mer mig själv IRL

- Om man chattar med någon man inte känner så är det mer på skoj.
- Pratar mer. Är inte lika blyg. Lättare att ta kontakt.
- Jag tror att folk lättare ser vem jag är IRL. Jag har lättare att uttrycka mig IRL. Man är säkrare IRL.

² Denna deltagare har inte räknats med i gruppen ”Mer mig själv på chatten”, eftersom svaret på frågan mycket starkt motsäger det valda alternativet.

Bilaga 2

- Chatten tar jag inte fullt seriöst, så jag bryr mig inte om vad folk tycker. Chattandet innebär ofta att prata med främlingar, vilket betyder att man inte kan släppa loss totalt.
- Jag är blygare i verkligheten. Vågar prata mer på chatten. Är känsligare på chatten.
- Mer omtänksam IRL.